

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Första Kammaren. N:o 40.

Torsdagen den 6 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 5 Maj.

Föredrogs Stats-Utskottets den 5 Maj bordlagda memorial N:o 56, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om betalningsanstånd åt Wessman—Barkens jernvägsaktiebolag; och blef den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

Vid föredragning af Bevillnings-Utskottets den 5 Maj bordlagda memorial N:o 18, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 16 angående tullbevillningen, blefvo alla de af Utskottet föreslagna voteringspropositioner utaf Kammaren godkända.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet nedannämnda, den 5 Maj bordlagda ärenden, nemligen Konstitutions-Utskottets Utlåtanden N:is 12 och 13, Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 1 och 2, Lag-Utskottets Utlåtande N:o 43 samt Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:is 17 och 18, hvarefter beslöts, att dessa mål skulle sättas nederst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Friherre von Vegesack under fjorton dagar från och med den 10 Maj.

Kammaren åtskildes.

In fidem
O. Brakel.

Fredagen den 7 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 6 Maj och protokollet för den 28 April.

Upplästes och godkändes förslag till Kammarens underdåniga skrivelse med anmälan om de ledigheter inom Kammaren, som uppkomma före nästa lagtina riksdag.

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Konstitutions-Utskottets den 4 och 5 Maj bordlagda Utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändring i 14 § Riksdagsordningen.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Herr Hallenborg: Efter att vid flere föregående riksdagar hafva afstyrkt de år efter annat framställda förslagen om ändring i 14 § Riksdagsordningen, har Konstitutions-Utskottet nu ansett sig böra hos Kamrarne förorda ett sådant ändringsförslag. Härvid är det dock att märka att det varit den aflagda sedeln, som bestämt utgången inom Utskottet, hvilket också synes deraf, att Utskottets alla ledamöter från denna Kammare reserverat sig mot Utskottets beslut. Reserveranternas hafva påpekat det förhållande, som skulle inträffa, om det förevarande förslaget skulle vinna Riksdagens bifall och blifva lag. Man behöfver blott kasta en blick på de numeriska uppgifter, som äro Utskottets Betänkande bilagda, för att finna, att hela den politiska maktens tyngdpunkt derigenom skulle komma att tillfalla de svenske arbetarne, att således tillsättningen af Riksdagens Andra Kammare till största delen skulle komma att bero af dem och i all synnerhet städernas representanter uteslutande af dem tillsätts. Jag må nu ställa den svenske arbetaren huru högt som helst, jag må villigt erkänna den sedliga ståndpunkt, på hvilken han befinner sig,

och till sitt fulla värde uppskatta den stigande bildning, som på senare tider kommit honom till del; men jag kan dock icke tro, att det skulle vara klokt, att ställa så till, att han komme att blifva den, som uteslutande bestämde, såväl då det gäller upprätthållandet af landets andliga och materiella intressen, som utöfvandet af svenska folkets beskattningsrätt. Då så många reservanter antecknat sig mot betänkan, och då denna fråga förut så ofta varit föremål för Kammarens behandling, vill jag för närvarande icke längre uppehålla Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka afslag å Utskottets förslag.

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Stråle, Holdo: Då denna fråga förilidet är förevar inom Kammaren, uttalade jag mina tankar deröfver, och det kunde då måhända synas öfverflödigt, att jag nu åter yttrar mig i densamma. Jag kan dock ej hjälpa, att jag funnit de i ärendet föreliggande handlingarna sådana, att åtskilligt i dem förtjenar att särskildt påpekas, och jag måste därför för en stund taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Utskottet börjar sin motivering med att säga, att behovet af nedsättning i census har vid denna Riksdag åter framträd *med ökad styrka*. Ja, tager man detta uttryck i numerisk mening, så är det visserligen sant; ty förilidet är afgåfvos endast två motioner i denna syftning, men vid innevarande Riksdag tre. Ser man åter på de förhållanden inom landet, som möjligen kunna hafva inflytande på denna fråga, så kan jag icke finna, att något ytterligare skäl tillkommit till dem, som i fjor anfördes och då befundes otillräckliga. De motiv, som Utskottet begagnat, synas mig dessutom snarare försvaga vigten af de få goda skäl, som finnas, än öka deras betydelse. Utskottet tager för afgjort, att Riksdagens alla ledamöter tagit kännedom om de nu afgifna motionerna. Jag har verkligen gjort mig denna temligen otaacksamma möda; men jag tviflar på, att detsamma är fallet med Kammarens alla ledamöter; ty så pass märkvärdiga satsar hafva der blifvit uttalade, att jag förmodar, det för Kammarens ledamöter, liksom fallet varit med mig, skulle hafva varit ganska svårt att komma till rätta med dem. Den första motionen anser jag mig kunna förbigå, då dess författare, Herr J. Andersson, affärdar frågan på en och en half sida och dervid icke har just något synnerligen beaktansvärdt att anföra. Den andre motionären, herr Hedlund, börjar med en inledning, der han talar om 1865 års representationsförändring, hvilken han anser såsom endast en liten början till hvad som komma skall. Derefter säger han, att »det nya steg i afseende å valrättens utvidgning», hvarom här är fråga, utgör blott »ett framåtstående i den nya Riksdagsordningens egen anda», och ett stycke längre ned tilllägger han: »det är statsklokt, på samma gång det är rättvist, att behjerta sådana förhållanden just i den lugna tiden, innan de tillbaka-satte framtråda med anspråk, hvilka, då de röna obilligt motstånd, lätt antaga karakteren af fiendtlighet.»

Förilidet är yttrade en talare här i Kammaren, då denna fråga var före, att de valberättigades antal för närvarande utgjorde omkring 235,000 människor. Utskottet får dem här till 232,000. Om census blefve nedsatt från 800 till 400 kronor, skulle de valberättigades antal ökas med omkring 150,000. Samme talare beräknade

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

de fullmyndige människans antal i Sverige till 1,150,000. Nu har Utskottet föreslagit, att census skulle nedsättas endast till 500 kronor; deraf blir naturligtvis följden, att tillökningen i de valberättigades antal skulle blifva, icke 150,000, utan ännu mindre, på sin höjd 100,000. Resultatet af förändringen skulle således i lyckligaste fall blifva, att man får omkring 335,000 valberättigade i stället för 235,000. Det återstår då i alla händelser omkring 800,000 fullmyndige män, som icke hafva någon valrätt. Häraf torde framgå, att motionärens nyss anförda skäl ej kan tillmätas någon betydelse; ty skulle förändringen från denna synpunkt hafva någon nytta med sig, måste den ju sträckas så djupt, att pluraliteten bland dessa 150,000 menniskor kom på de valberättigades sida, så att de kunde möta den af motionären befarade fiendtligheten från de under strecket stående. Men icke nog härmed. Statistiken säger oss, att största antalet af vårt lands invånare tillhöra det s. k. svagare könet, och skola vi undvika all möjlig fiendtlighet — och i detta fall kunde den verkliga blifva ganska fruktansvärd — så måste äfven större delen af detta svagare kön erhålla politisk valrätt. Att denna framtidsplan för öfrigt icke är främmande för den värde motionären, framgår af ett yttrande, som han fälde förlidet år, att det nemligen icke skulle blifva lugnt, förr än qvinnan kom in i Riksdagen. Jag är verkligen i det fallet af alldeles motsatt åsigt med den ärade motionären. Vidare heter det i samma motion: »slutligen har, i och med den allmänna värnpligten, staten tagit i anspråk den enskilde, myndige medborgarens frihet och kraft på ett sätt, som gör hans utestängande från de politiska rättigheterna — hvilka också kunna kallas *skyldigheter* — till större orättvisa än eljest».

Jag vet icke, i hvad mån staten tager den enskilde medborgarens frihet och kraft i anspråk för värnpligtens fullgörande mera nu än år 1812 eller 1872; men jag vill svara den ärade motionären, att saken ingalunda skulle vara hjälpt derigenom att vi antog det nu framkomna ändringsförslaget. Riksdagsordningens 19 § säger, att det är först vid 25 års ålder som valbarheten inträder, och det nästa steget i framåtgående blefve väl då, att de nye valberättigade värnpligtige äfven skulle blifva valbara och sådant kunde kanske vara ganska lämpligt; ty då kunde de unge lagstiftarne, sedan de under vinterns lopp mödat sig med de politiska arbetena vid riksdagen, sedermera vid vårens ankomst gå ut och exercera på Ladugårdsgärdet. Härefter fortsätter motionären: »Till dessa skäl af mera moralisk halt» — jag ber om ursäkt, om jag icke kan finna den moraliska halten i dessa skäl; men det får stå för hans räkning — komma nu också andra skäl, som han kallar politiska: »Ju bredare grundvalen är för det ombudskap, som folkrepresentanterna mottaga, desto tryggare är den. Ombudskapet omfattar dermed mindre af enskilda och mera af allmänna intressen. Det vidgas till skyldigheten att i lika mån bevaka *allas* rätt; dess uppgift varder *det helas* välfärd.»

Ja, den bredaste grundval jag känner till har haft sitt uttryck i den första franska revolutionen och sedan i kommunen; men jag tror, att spetsen på dessa båda baser ingalunda blef hvad den ärade motionären här säger, eller det helas välfärd, utan snarare det helas väl-

färdsutskott, och jag fruktar, att det helas välfärd båda gångerna fick sitta emellan ganska betydligt. Slutligen har motionären icke kunnat — och det är det, som gifvit mig en anledning att nu taga till ordet — vederlägga den invändning, som jag förlidet år framstälde: Hvartill gagnar denna förändring, när de, som redan hafva rösträtt, icke bry sig om att begagna den? Herr Hedlund säger, att det kommer sig af våra lugna politiska förhållanden. Derföre skulle vi nu sätta ned census för att få litet kamp och strid i saken. Men skall *det* blifva följden af den ifrågasatta grundlagsförändringen, då får jag på det bestämdaste undanbedja mig den; ty efter min erfarenhet hafva vi alldeles tillräckligt af kamp och strid förut inom Riksdagen och dess delegationer.

Jag öfvergår nu till den tredje motionären eller rättare sagdt till förättaren af den tredje motionen. Den är så vidlyftig, att jag icke vill upptaga Kammarens tid med en genomgående kritik deraf, ehuru den väl kunde förtjena en sådan. Jag skall endast fästa mig vid vissa punkter. På sidan 3 säger motionären: »Jag vågar fråga, om med »svenska folket», som eger att sig beskatta, menas blott en ringa bråkdel af det beskattade folket, till hvilket folk höra då de öfriga, som skatta till svenska staten, och framför allt de, som skatta just på det vis, som grundlagen, efter antagen princip, förutsätter för rätt till politiskt och kommunalt medborgareskap? Jag vågar hoppas att af Konstitutions-Utskottet få svar på denna fråga.» Sedan han sagt detta och derefter tillkännagifvit, att han icke har någon annan rådgifvare än sunda förnuftet, hvarom jag icke vill tvista med honom, ehuru det kan vara tvifvel underkastadt, säger han å sidan 4, att denna rådgifvare, d. v. s. sunda förnuftet, också säger honom, att den politiska medborgarerrätten förutsätter, för att citera en framstående rättslärd författare, »innehafvandet af en sådan samhällsställning, att den kan anses lemna håg och tid öfrig för ett sjelfständigt deltagande i afgörandet af de allmänna angelägenheter, som tillhöra en folkrepresentation och för ett troget utöfvande af de medborgerliga pligter, som äro förenade med utöfning såväl af valrätten som af riksdagsmannakallet.» På samma gång således som han säger, att det är orättvist, att endast en bråkdel af svenska folket har valrätt, och vill utsträcka denna vida längre, ställer han fordringar på representanterna och de valberättigade, som jag vågar påstå äro långt större, än att de äfven under nuvarande förhållanden kunna hålla streck. Derefter förklarar han, att han från de valberättigades antal vill undantaga *brottslingar och lättingar, vidare underhållstagar, tjenstehjon, gemenskapen vid garnisonsregementena och andra, som ej njuta bröd vid eget bord, derefter omyndige och slutligen alla, som tillhöra det svagare könet.* Jag vill då fråga, om icke, sedan alla dessa kategorier blifvit undantagna, det i alla fall blifver ett mindretal af svenska folket, som får valrätt och valbarhet. Vidare säger motionären: »Med dessa uteslutningar är också den gräns, som förnuftet anvisar. Innen för valrätten, som sålunda borde utsträckas till en hvar välfrejdad myndig man, som försörjer sig sjelf (hvilket äfven, såvidt jag förstår, innefattar att försörja sin familj) och ej är i annans bröd. Mot en sådan gräns, med förbigående af all så kallad census,

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

pekar oafvänt det ogrumlade medborgerliga medvetandet såsom varande den politiska kulturkampens mål.» Jag läser icke upp mera, ty det kan vara nog med det redan anförda. Så mycket måste jag dock säga, att hvart det ogrumlade medborgerliga medvetandet pekar, det vet jag visserligen icke, men hvart det grumliga pekar, det kunna vi möjligen finna i denna motion. »Allmänna rösträtten har det felet», säger motionären vidare, »att den missbrukas af hänsynslösa despoter och hersklystna äfventyrare». Hvad de senare beträffar, är det nog sant, att de alltid hafva sitt finger med, just när det är fråga om nedsättning i census. Han talar sedan något om *våra* ledande män — om de också äro hans, känner jag icke — och fortsätter derefter: »När socialismens hydra växte och grep omkring sig i tyska riket, icke genom agitationer från det slags folk, som hos oss äro uteslutna från valrätten, utan från sådana, som här skulle stå högt öfver strecket; hvilken var då den Herkules, som kunde slå detta vidunder?» Ja, det vet Herrarne icke, det var *allmänna rösträtten*. Jag kommer nu till en annan sak, som också gifvit anledning till att jag ansett mig böra taga ordet vid detta tillfälle. Jag tillät mig förlidet år bestämdt uttala, att jag icke hyste någon förhåga för en förändring i nu ifrågasatta riktning. Jag känner våra svenska arbetare för väl och hyser allt för stor aktning för deras redbarhet för att kunna frukta något af deras deltagande i det politiska lifvet; men jag anser förändringen för närvarande hvarken nödig eller nyttig. Detta har gifvit motionären anledning att säga till storindustriens män, att de icke hafva reda på saken, att de icke begripa den fördel, som allmänna rösträtten för med sig icke allenast för arbetarne sjelfve utan äfven för arbetsgifvarne. Hvad är det nemligen som gör att industrien går framåt? frågar motionären. Jo, det är den allmänna rösträtten; af så stor vikt är den, att den direkt verkar till nationalvälmågans höjande. Satsen är så ny, att jag icke hunnit närmare undersöka den; jag tviflar dock på, att den skulle hålla streck inför en närmare undersökning. Resultatet skulle emellertid, efter hvad motionären säger, blifva det, att »arbetaren skulle blifva arbetsgifvarens jemlike, hans kontrahent och medarbetare. Vill nu motionären påstå, att det bör ligga i arbetsgifvarens intresse att rösta för nedsättning i census, på det arbetarne måtte blifva deras jemlikar? Det vore dock väl mycket begärdt. Hvad åter kontrahentskapet beträffar, så går det vanligen till så, att under bekymmersamma tider stannar arbetaren ganska villigt hemma och låter arbetsgifvaren bära bekymren; men när det blåser bättre vindar, då är det slut med kontrahentskapet, och arbetarne gå sin väg. Jag skall nu ej längre uppehålla mig vid denna motion; jag vill endast uppläsa de ord, hvarmed motionären afslutar sin framställning: »till sådana orimligheter komma vi i följd af fördomens och maklighetens inflytande. Dit ledas vi af våra faderliga lärde tänkare, som på sin politiska åskådningssqvarn vrida vingarne, icke så, att de naturenligt röras af den friska vinden, utan så, som de anse, att denna vind bör blåsa, eftersom ett fåtal genom sina representanter så beslutat och emedan många bland detta fåtal tycka, att så bör vara, eftersom filosofanterna så säga.» Härmed tror jag också, att

de skäl, som af motionären blifvit anförda, blifvit ställda på sin rätta ståndpunkt. Jag öfvergår nu till några korta anmärkningar rörande sjelfva Utskotts-BetänkanDET. Utskottet säger till en början, att tillvaron af ett mera älmänt och lifligt känt behof i här ifrågavarande afseende numera svårligen kan förnekas. Men det är just hvad det kan, och jag skall be att få anföra ett ganska tydligt bevis derför. Jag har gått igenom debetsedlarne för de arbetare vid Rörstrand, som äro debiterade för 400 å 500 kronor, men hvilkas afföningsbelopp är så högt, att de skulle kunna skatta för 800 kronor. De till nämnda belopp debiterades antal är 166, och af dessa hafva icke mindre än 72 stycken så stor arbetsförtjenst, att de skulle kunna ega valrätt. Men de önska det icke, och skälet dertill är mycket enkelt. Jag har här fyra sådana debetsedlar, två på 400 kronors inkomst och två på 500 kronors, och skattebeloppet uppgår till respektive 20,85, 15,55, 12,45 samt 9,80. Nu är det klart, att, om desse arbetare skulle skatta för 800 kronors inkomst, skulle deras debetsedlar höjas med $\frac{3}{5}$ för de ena och hälften för de andra. Häri ligger den enkla förklaringsgrunden, hvarföre desse arbetare nöja sig med den inkomst, som af bevillningsberedningarna påförts dem, och jag vågar påstå, att, om något stort och lifligt behof af förändring i ifrågavarande hänseende förefinnes, är det hos arbetarnes sjelftagne och oansvarige målsmän. Jag erkänner, att en och annan af desse kan vara mycket välmenade; men jag påstår, att både arbetarne och samhället skulle vara bättre betjente, om de låte arbetarne gå sin jemna gång och sköta sitt arbete. Här finnes t. ex. en reformförening, som anser sig befogad att kalla in arbetarne för sin domstol och fråga dem, om de äro nöjde med förhållandet till sina arbetsgifvare. Kan nu någon rimligvis begära, att arbetsgifvarne skola med tillfredsställelse se, huru herrar A. och B. behaga inkalla våra arbetare för sin domstol och fråga dem, om de äro nöjde? Vi hafva ju både polisdomstolar och allmänna domstolar i landet, och jag tror icke, att vi behöfva några sjelftagna myndigheter, för att arbetarne skola få sin rätt. Utskottet har föreslagit att sätta strecket vid 500 kronor, men jag vill fråga, hvarföre icke de, som skatta för 400 kronor, också kunna få vara med. Desse senare hafva ju lika goda kvalifikationer, synnerligast, som det beror endast på en tillfällighet, om de skatta för det ena eller för det andra. Jag kommer nu till det allvarsammaste af de argument, som Utskottet anført, och det är, då Utskottet med oförtäckta ord säger, att, om vi nu icke gå in på detta förslag, skulle, om en gång äfven hos oss oroliga tider inträda, grundlagens bestämmelser erbjuda ett nog bräckligt värn emot påtryckningen från vissa samhällselement. Jag frågar billigt, om det kan vara i sin ordning, att majoriteten i vårt Konstitutions-Utskott låter forstå, att *Rikets grundlagar äro ett alltför bräckligt värn för att skydda hvad som är lag och rätt i landet*. Jag tror, att man förgäfvets skall i våra riksdagsannaler söka efter ett motstycke till ett sådant uttalande från vårt främsta Utskott, och jag hoppas, att något sådant icke vidare skall inträffa; ty i min tanke är det orättvist och omotiveradt af förhållandena. Jag har så godt jag kunnat sökt underkasta de af motionären och Utskottet anförda skälen en granskning, och jag vågar slutligen inför denna Kammare

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

tryggt påstå, att jag är lika mån och öm om arbetarnes rätt och bästa som trots alla motionärer och de, som författa deras skrifter. Men just därför att jag icke kan anse, att den ifrågasatta förändringen är nyttig för arbetarna, utan att den snarare skall medföra ondt än godt, om vi försöka genomdrifva den, innan tid och omständigheter mana dertill, just därför anser jag mig hafva ökade skäl att i år liksom i fjor yrka afslag å den ifrågasatta grundlagsförändringen.

Friherre Barnekow: Jag skall bedja att få börja med det ordet, hvarmed den förre talaren inledde sitt anförande, nämligen att det torde vara öfverflödigt att i denna Kammare yttra sig i denna fråga. Men då jag förut yttrat mig här i samma ämne, beder jag att äfven i år få säga några ord.

Då vill jag först anmärka, att grunden för vår rösträtt utgöres af den direkta beskattningen; och då så är, hemställer jag till Herrarne, huruvida icke billighet och rättvisa kräfva, att *alla*, som erlägga denna beskattning, ega rösträtt. Så är icke förhållandet nu. Ty endast den, som har minst 800 kronors årlig inkomst, eger rösträtt. Skall rättvisa härutinnan åstadkommas, så böra alla, som betala direkt skatt, äfven ega rösträtt. Jag yrkar icke att strecket skall nedsättas så långt som till dem, hvilka endast hafva 400 kronors inkomst, icke af den anledning, att jag är rädd för att såsom representant sitta tillsammans med någon, som icke eger 400 kronors inkomst, men därför att jag anser, att denne icke är i tillfälle att betala någon direkt afgift till staten, utan måste hafva hela sin inkomst till sitt uppehälle. Häremot kan framställas det skäl, att om jag säger, att den som betalar direkt skatt bör ega rösträtt, så bör sådan tillkomma äfven den som betalar personlig skyddsafgift. Men, mine Herrar, den personliga skyddsafgiften är en afgift, som åligger alla personer för att erhålla skydd från statens sida, och då har jag icke mer att för den fordra. Men den direkta beskattningen varierar upp och ned allt efter statens penningbehof, och den person, som får en debetsedel, kan reflektera öfver att den är högre i år än den var i fjor — det hafva vi för ögonen i närvarande stund, då vi få betala 50 procent öfver det normala — och de, som stå under strecket kunna då säga: »om vi varit med, kunde vi hafva utfunderat något annat sätt att betala skatten.»

Vidare hafva vi en beskattning, som kallas indirekt, t. ex. tullen. Jag har hört protektionister säga: »om vi fördyra varan, så skall arbetsgifvaren få mera penningar och arbetaren större tillfälle till arbete», och frihandlaren åter säga: »om vi lägga tull på varan, så fördyra vi den för arbetaren, och det är orätt.» Men, mine Herrar, om jag då framställer den satsen: »låt arbetaren sjelf yttra sig», så sägen I alla med en mun, »nej, de äro visst samvetsgranna, aktningssvärda personer, men de ega icke håg och tid att deltaga i öfverläggningarna om landets intressen.» Jag bestrider icke, att det finnes personer, som stå under strecket, hvilka icke ega en dylik håg, men jag vet också, att det finnes personer *öfver strecket*, som icke besitta de egenskaper, som man kan fordra af en landets repre-

sentant. Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, då utgången af denna fråga är klar och gifven. Men jag skall bedja att få sluta med att, då mitt inflytande i Kammaren är obetydligt och mitt uppträdande i denna fråga väl ej är egnadt att skaffa mig någon popularitet, få återropa en aktad ledamot på östgötabänken, som i följande yttrade: »Jag vill likväl dermed icke säga, att förhållandena nu äro sådana, att man behöfver vidtaga någon åtgärd, men jag har velat uttala min åsigt, att dessa motioner måste öfvervägas och att man måste noga betänka hvad dervid kan vara att göra. Man kan icke ständigt och jemt vägra att ofvan strecket inrymma så många, som dertill kunna anses ega någon befogenhet, och dertill förmenar jag att, om äfven Utskottets förslag i år icke kan bifallas, så skall frågan likväl inom en icke aflägsen framtid återkomma och lärer då sannolikt vinna mera afseende.»

Detta, mine Herrar, är också min åsigt, och jag tror för min del, att det är en sak, som är beaktansvärd och tål att tänka på. Jag kan icke bemöta alla de argument, som den siste talaren framlade. Men jag frågar: när anser han tiden vara inne? Är det meningen att uppskjuta så länge, till dess oron blifver så trängande, gäsningen så stor, att vi tvingas dertill? Nej, jag tror det icke, utan sådana förändringar böra göras under lugna tider. Min öfvertygelse är alltså den, att vi gå åt det hållet, och att den tid kommer då saken går igenom. Dertill anser jag nu, att det är hög tid att vi taga denna fråga under ompröfning.

Herr Jöns Pehrsson: Lika med den siste talaren vet jag, att frågans utgång här är bestämdt gifven. Men detta kan icke hindra, att jag, för min del, lägger till protokollet några ord, så enkla och rättfram som möjligt i denna sak. Jag förundrar mig icke öfver Kammarens ledamöter inom Utskottet, att de hafva reserverat sig; men jag är på samma gång glad att se, att deras motiv i reservationen icke äro så skarpa eller att de kunna anses vara så allvarsam samt menade. Men ehuru jag icke påräknar, att de skola lemna sin åsigt, försäkrar jag dock att en del af Andra Kammarens ledamöter lika litet skola frångå sin ställning i denna fråga. Detta måtte vara en herrlig sak att kunna dräpa sina motståndare på sådant sätt som denne andre talaren gjorde med Herr Hedlund. Skulle jag följa mina egna sympatier, så skulle jag glädjas deråt, ty den anfallne motionären var för några år sedan den förste, som förklarade mig ovärdig att sitta i denna Kammare. Men jag lemna å sido alla sådana personliga åsikter och försöker att hålla mig till saken. Den andre talaren, Herr Stråle, får åtminstone bereda sig på det välförtjenta straffet af Stockholms kommun i alla tider, att han icke blifver invald i Andra Kammaren, och han kommer nog en tid att icke längre sitta i den Första, ty jag tror icke det kan vara värdigt en så stor arbetsgifvare att på så sätt håna arbetarnes sak, och han bör komma ihåg, att motionären har bakom sig, om jag icke missminner mig, 63 likstämmiga ledamöter af Medkammaren, så att han borde akta sig för ett sådant hän, som han framkastat i denna allvarsamma fråga. Jag tror att det icke kan vara rätt väl betänkt.

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Hvad sjelfva saken beträffar, så har jag så ofta derom uttalat mig, att icke mycket mera kan vara att säga. Men jag tror också, att sjelfva reservanternas här icke borde hafva så synnerligen stor farhåga för detta förslags antagande, synnerligast om man går ut från den synpunkt, som man så ofta uttalat, att ett visst intresse, nemligen jordbruksintresset, skulle få ett öfvervägande inflytande inom representationen. De borde åtminstone icke säga, att man ej vill inrymma denna utsträckning i rösträtten, derföre att *städernas* arbetare skulle få för stort inflytande i Riksdagen. Efter ett sådant resonnement vore just rättan tid och skäligt att mota det förfärliga landtmannapartiets öfvervigt genom denna reform. Men jag tror icke, att det är deras verkliga mening. Det må nu vara att man kan säga, att reformen icke är nödig eller ens behöflig, man kan säga detta, men jag tror, att sådana tidsomständigheter, sådana sakförhållanden hafva uppträdt, att man nu bör taga saken i noggrant öfvervägande, innan man säger, att alla dessa, som icke äro röstberättigade, icke äro värda att vara det. Jag vill nämna huru förhållandena gestalta sig på många orter i landet. Det är en stor del af Smålands landtbrukare och bönder, som icke hafva så stor fastighet att den uppgår till 1,000 kronors värde och således icke hafva rösträtt. I den lilla kommun jag tillhör fins det öfver 100 besutne bönder, som icke hafva rösträtt. Från många andra ställen i landet kunde man i oändlighet uppräknas dylika förhållanden. Men det är icke så mycket för dessa förhållanden som jag lägger i mitt ord en bön till denna Kammare att icke alltid möta den stora arbetande befolkningen med ett visst förakt och ett visst hån. Vi hafva sett en stor tilldragelse tima för icke länge sedan, och jag hörde inom dessa murar den dag, detta skulle försiggå, att man befarade att den lösa befolkningen i hufvudstaden skulle kunna åstadkomma något otillbörligt. Men har man icke sett den stora folkmassan här i staden förhålla sig så, att det ej passerade den minsta orolighet. Vidare hafva vi den norrländska strejken förliden sommar. Visade icke den stora arbetarebefolkningen derstädes en sådan hållning, en sådan laglydnad, att man måste hysa högaktning för densamma. Jag är ense med dem som anse att det var origtigt att strejken tillkom, men lika origtigt tillgick det, enligt min tanke, vid dess undertryckande. Alla sådana förhållanden mana åtminstone, att man icke afvisar med hån hvad som icke blott en motionär utan många hafva framställt. Ehuru jag vet, att mången af denna Kammare är lika så stor motståndare till denna fråga som både den förste och andre talaren, kan det icke hindra mig att hoppas, att vid en omröstning, hvarmed jag kommer att besvara Herr Talmannen och Kammaren, man skall få mer än ett *ja* för bifall till Utskottets förslag. Jag hemställer till Eder, mine Herrar, hvad vore vi alla, om vi icke hade den svenske arbetaren, som uträttat dessa för oss så viktiga göromål; hvad vore Stockholm och Sverige utan dessa arbetare, som stå under strecket, och som utföra hvad vi och andra nu kanske draga den hufvudsakliga nyttan af? Jag hemställer till Herr Stråle, som har en så stor arbetarepersonal, om han verkligen kan påstå, att der icke finnes en önskan att få deltaga i den allmänna rösträtten? Jag vill

vidare nämna, att det var ett misstag han begick, då han påstod, att ingen skulle vara röstberättigad förr än vid 25 års ålder. Det är nemligen för att vara *valbar* som det fordras att hafva uppnått 25 års ålder. Jag skall icke besvära Kammaren längre utan hoppas på åtminstone några »ja» för det föreliggande förslaget, då vi hafva att genomgå voteringen. Jag yrkar bifall till den föreslagna punkten.

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr C. O. Berg: Då jag begärt ordet i denna fråga, är det icke derföre, att jag tror mitt ord skall väga synnerligen tungt i vågskålen, men jag har i alla fall velat yttra mina tankar i ämnet till dagens protokoll. Att man kan hysa stora betänkligheter vid att nedsätta strecket, det inser jag väl. Men jag inser också att, sådana förhållandena nu äro, det icke kan förnekas, att man utöfvar en icke ringa politisk orättvisa mot en stor del af vår hederliga fattigare befolkning, som icke kan komma upp till 800 kronors inkomst om året. Man lägger dock skatt på detta folk. Man påstår — och jag har hört detta påstående äfven i denna Kammare uttalas — att bränvinet är en nödvändighetsvara för den fattige arbetaren. Men då staten behöfver större inkomster, då är det ingen betänklighet vid att höja skatten på denna »nödvändighetsvara» för den fattige arbetaren; då bränvinsskatten icke förslår, så drager man icke i betänkande att höja den allmänna bevillningen med 50 procent, mer eller mindre, allt efter som behofvet kräiver. Men under allt detta har en stor del af vår arbetande befolkning icke en enda röst med vid afgörandet, huruvida de kunna draga dessa skatter eller icke. De få icke låta representera sig vid Riksdagen, och man kan icke neka till, att detta är en stor orättvisa, äfven om den är framkallad af de sorgliga sociala förhållanden, som finnas och för närvarande icke kunna hjälpas. Men allra minst bör man med skämtets och ironiens vapen söka bortförklara eller med kallt hån tillbakavisa arbetarnes — som mig synes — rättvisa anspråk att få hafva något att säga i landets politiska angelägenheter. En ärad talare här nämnde, att han icke kunnat finna, att det vore någon ifrig rörelse i frågan, någon håg eller önskan hos folket att få den politiska rösträtten utsträckt. Han talade äfven om konsekvens och påstod, att man borde äfven låta det svagare könet blifva representeradt. Men jag frågar den ärade talaren ödmjukt, om han har hört det svagare könet begära att få säte och stämman vid Riksdagen. Det har jag icke hört. Men då jag varit tillsammans med arbetarne, har jag oupphörligen hört den satsen uttalas: »Ni kunna icke begära, att vi skola blifva ett *nyktert* folk, så länge Ni beröfvar oss fördelen att blifva betraktade som människor och medborgare»; jag svarade väl: »låt bli att supa, så får Ni snart rösträtt», men då svarade de »låt oss få rösträtt, så skola vi nog låta bli att supa». Vidare hänvisade talaren till den franska revolutionen. Jag hemställer till honom, huruvida den franska revolutionens fälor framkallades deraf, att den franska nationens arbetare hade fått politisk rösträtt; ingalunda, den var framkallad just deraf att de *icke* fingo åtnjuta medborgerliga rättigheter. Jag tror således att talet om franska revolutionen icke har mycket att

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

betyda i nu föreliggande fråga, om streckets nedsättande till 400 kronor. Det är dessutom klart, att det icke blott är städernas arbetare, mot hvilka man här begär en orättvisa, utan det är flera klasser utmärkt dugligt och aktingsvärdt folk, jag vill exempelvis nämna Sveriges folkskolelärare, dessa, som hafva det dyrbara och ansvarsfulla uppdraget att uppfostra svenska folkets barn. Jag undrar, om icke många af dem hafva lika mycken bildning, lika mycket insigter i landets angelägenheter, som mången liten hemmansegare på landet, som har en egendom uppskattad till 1,000 kronors värde. Likaledes hafva vi en annan klass af medborgare, Sveriges underofficers-corps. Jag känner icke så få bland dem, som äro dugande och allvarlige män, och som borde vara berättigade att få ett ord med i laget vid tillsättande af riksdagsmän. Dessa, som hafva till uppgift att våga lif och blod för fäderneslandet och duga dertill, de skulle icke duga till att lägga sin röstsedel i valurnan vid val af riksdagsmän? Detta anser jag vara orätt, och således kan jag icke finna annat än att Riksdagen borde nedsätta »strecket» till 400 eller åtminstone 500 kronor. Nu har man talat om de stora faror, de vådor, som skulle blifva en följd af en sådan åtgärd, och att man skulle få en hel mängd agitatorer in i Kamrarne. Mine Herrar, man kan också se »spöken på ljusa dagen». I hvarje större lagstiftningsfråga hafva alltid olycksprofetior och farhågor uttalats. När det gamla Konventikelplakatet skulle upphävas, då höjdes det profetians rop, att det skulle gå alldeles på tok med vår kyrka. Det har visat sig icke vara så farligt. Jag hörde hundratals menniskor yttra vid den nya representationsförändringens genomförande, att »nu skulle det gamla Sverige komma att sjunga på sista versen». Jag tror, att det reder sig mycket bra med den nya Riksdagsordningen, och det har icke blifvit så förskräckligt som man fruktat; det gamla Sverige står, och den svenska kyrkan står hon också lika säker och trygg som förut, och svenska nationen har gått framåt lika bra, om icke bättre, nu än förut under det gamla statsskicket. Jag tror således, att de farhågor, man hyser för att få några af Sveriges arbetare in i Riksdagen, icke heller äro så fruktansvärdt stora. Och skulle arbetarne till en början komma att missbruka sin rätt, så skall nog det reglera sig sjelf. Det är förvånande ändå hvilken fin instinkt våra arbetare hafva. De kunna väl en liten tid låta leda sig af agitatorer, hvilka vilja klifva upp på deras axlar, men de märka snart att de blott tjena till stege åt dessa, och då äro de så kloka att de draga sig tillbaka.

På grund af hvad nu i korthet blifvit anfördt vill jag åtminstone till protokollet hafva sagt min mening, samt att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag, och jag gör detta med lugnt samvete, äfven om jag icke är alldeles främmande för en och annan af de svårigheter, som möjligen skulle blifva en följd, om förslaget vunne Riksdagens bifall. Jag är dock förvissad att dessa farhågor, som sagdt är, icke kunna jemföras med den fördel, som förslaget antagande skulle innebära, den fördelen nemligen, att man utöfvade en *rättvisa*, som man nu kan göra på frivillighetens och fosterlandskärlekens väg; värre vore det om den dagen komme, då man *tvingades* att gifva,

hvad man nu af kärlek och omtanka för arbetaren med *fritt hjerta* kan gifva. Jag yrkar på bifall till Utskottets förslag.

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Friherre De Geer: För min del håller jag Konstitutions-Utskottet räkning för, att det icke åberopat några principiella skäl för detta sitt förslag. Någon politisk grundsats skulle väl också svårligen kunna åberopas för den föreslagna förändringen, hvilken icke afser att bereda valrätt i Andra Kammaren, hvarom nu är fråga, åt några, som för närvarande äro alldeles uteslutna från politiska rättigheter. Alla de, som i Utskottets förslag äro upptagne såsom de der borde ega valrätt till Andra Kammaren, hafva nemligen redan rösträtt i kommunen och ega derigenom äfven en medelbar rösträtt till Riksdagens Första Kammare. Icke heller går Utskottets förslag ut på att bortstryka alla censusbestämmelser, som alltid äro svåra att teoretiskt försvara, utan förslaget går endast ut på att nedflytta censusstrecket till hälften af den höjd, det för närvarande intager, och detta är en rent praktisk fråga. Det egentliga skäl, som anförts för denna åtgärd, är att hos den icke röstberättigade delen af Sveriges befolkning nu skulle förefinnas ett allmänt känt och lifligt intresse för ett allmännare deltagande i vården om statens angelägenheter. Äfven antaget att ett sådant allmänt intresse finnes, så utgör efter min förmening ett sådant intresse *ensamt* icke tillräckligt skäl att bevilja politiska rättigheter. Ett sådant intresse kan ju också finnas hos omyndiga och alldeles oupplysta, det kan finnas till och med hos brottslingar, men det är statens, samhällets pligt att tillse, att makten icke lägges i andra händer än de, som kunna till samhällets bästa utöfva den. Jag vill icke bestrida, att enligt nu gällande bestämmelser många stå under strecket, som rätteligen borde stå öfver detsamma, men sådant kan inträffa med alla allmänna lagbestämmelser. Jag är för min del icke heller fullkomligt säker om, huruvida ej de mindre bemedlade klasserna borde utöfva ett något större inflytande än de nu ega, icke så mycket på statens angelägenheter, som icke snarare på kommunens, i synnerhet i de större kommunerna, der det vill förefalla mig som om stundom de högre klassernas behof blifvit bättre tillgodosedda än de lägres. Men då det nu icke är fråga om att bygga på någon ny grund utan endast att i någon mån flytta rämärkena inom den gamla grunden, måste man gå varsamt till väga, och det synes mig då betänkligt att på en gång vilja medgifva rösträtt åt ett så stort antal, att, enligt Utskottets egna tabeller, de nya röstberättigades antal på landet skulle blifva dubbelt och i städerna öfver tre gånger så stort, som deras hvilka för närvarande ega rösträtt. Hvem kan beräkna de sannolika följderna af en så stor förändring? Äfven jag anser, att en censusbestämmelse svårligen kan väljas så, att den kan för alla tider bibehållas oförändrad; men Utskottet har sjelf medgifvit, att med Riksdagsordningens nuvarande bestämmelser fortgår till följd af penningens ständigt fallande värde, utan all grundlagsförändring, en nedsättning af censusbestämmelserna, som gör att småningom allt fler och fler komma att inflyttas inom desamma. Annu mer skulle utan tvifvel verka — hvad också Utskottet antydt — om en hvar blefve uppskattad till sin verkliga

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

inkomst. En duglig och intelligent arbetare, åtminstone i de större städerna, torde nu i allmänhet förtjena ett så stort belopp, som erfordras till vinnande af rösträtt i Andra Kammaren. Det nämndes, att folkskolelärarne skulle vara uteslutna från sådan rösträtt. Om deras verkliga inkomst uppskattades, tror jag likväl icke, att så skulle vara händelsen. Lägsta lönen för en folkskolelärare är 600 kronor. Han eger dessutom rätt till fri bostad och vedbrand samt kofoder och är ofta i tillfälle att förskaffa sig någon enskild förtjenst. Uppskattas allt detta, torde icke hans inkomst kunna sättas lägre än till 800 kronor. Detsamma torde i de flesta fall vara förhållandet, åtminstone vid de värfvade regementena, med underofficerarne, hvilka nyss nämndes såsom de der icke skulle ega rösträtt. I de fall, der detta ännu icke inträffat, är att motse, att inom en icke allt för aflägsen tid arbetslönerna skola hafva stigit så mycket, som för rösträtt erfordras. Det är emellertid icke att undra på, att man i allmänhet tvekar att till fulla beloppet uppskatta en inkomst, som i det hela är ganska knapp, i synnerhet om en stor familj skall försörjas dermed, och pålägga densamma så dryga skatter till staten och kommunen, som nu åtfölja en inkomst af 800 kronor. Skulle vi därför kunna göra något för att antingen minska bevillningsprocenten på en mindre inkomst eller ock beräkna kommunalskatterna efter någon för de mindre bemedlade gynnsammare grund än nu sker, så skulle, utan all grundlagsförändring, icke allenast ett ganska betydligt antal komma att uppflyttas bland de valberättigade, som nu icke finnes der, utan vi skulle också betydligt bättre hafva tillgodosett arbetarens och de med honom likstälde klassernas ställning ännu genom att endast vidtaga en nedflyttning af strecket.

Innan man skrider till grundlagsförändringar i detta afseende bör man efter min uppfattning tillse om icke något på den nu nämnda vägen kan göras. Visar det sig omöjligt eller att detta icke gör till fyllest, bör man åtminstone icke på en gång taga ett så stort steg, som här är föreslaget. Utskottet sjelf uttalar en tvekan, huruvida icke den nu föreslagna nedsättningen är väl betydlig, och har till vederläggande af denna tvekan ingen annan erinran än att bestämmandet af hvarje annan census mellan 800 och 400 kronor skulle vara helt och hållet godtyckligt. För min del kan jag dock icke inse, att hvilken annan siffra som helst är mera godtycklig än siffran 400 kronor, men anser den godtycklighet betänkeligast, som har de största och mest genomgripande verkningarne, och i detta fall skulle verkningarne blifva så stora, att alla de, som nu äro valberättigade till Andra Kammaren, sedermera blott skulle utgöra en försvinnande minoritet af valmännen.

Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande.

Grefve Mörner, Oscar: Då vid förra Riksdagen jag yttrade mig i denna fråga, slutade jag mitt anförande med att uttala en viss tvekan om hvad borde göras, på sätt en ärad talare på skånebänken nyss behagat upplysa, och de ord, jag då sade, återtager jag alldeles icke, utan står fast dervid. Men jag började likvisst mitt tal med dessa ord: »De forskningar, jag gjort i historien, och den erfarenhet

jag förvärfvat mig, hafva fört mig till den åsigten, att det är bäst för ett samhälle, att deltagandet i de allmänna angelägenheterna är inskränkt till ett mindre antal samhällsmedlemmar; ty huru förträffliga än de enskilda personerna såsom sådana kunna vara, så torde dock icke den stora massan vara lämplig att deltaga i styrelse- eller förvaltningsåtgärder.» Detta innebär tviifvelsutän, att jag för min del icke var någon älskare af den allmänna rösträtten och icke heller af att rösträtten utsträcktes öfver höfvan eller ens mycket, kanske ej ens något. Men att jag kom till det slut, jag gjorde, var därför att jag måste kasta en blick på förhållandena sådana de voro, och då uppväcktes hos mig den tanken, att här framtränger oemotståndligt en begäran på ändring, som man väl nu kan afslå, men som man bör bereda sig på att den en gång vinner afseende. Hade jag hyst någon tvekan härutinnan, skulle jag ovilkorligen af det yttrande Herr Friherre De Geer nyss haft, blifvit i denna min åsigt stadfästad, ty han yrkade väl, efter hvad vi på slutet deraf hörde, afslag å Utskottets hemställan, men genom hans tal skimrade samma tro, som jag för min del hyser, att vi icke på längden kunna vägra förändringar, då i sjelfva verket en makt allt mer och mer framtränger, som gör vidtagandet deraf till en nödvändighet, om också kanske en beklaglig sådan.

Det är visst och sant — hvad äfven blifvit åberopadt — att de dryga skatterna här spela en roll; men i afseende härå må vi besinna, att debetsdarnes storlek ofta mindre är beroende af utskylderna till kronan än till kommunen. Och huru kommunen hushållar angår icke staten, det faller icke inom Riksdagens domvärjo, utan därför få de män svara, som hafva förtroendet att inom samhället i det hänseendet styra och ställa. För närvarande föreligger likvisst icke något behof att antaga Konstitutions-Utskottets förslag, och då ett steg i den rigtningen ovilkorligen kommer att innebära mer än en svårighet, ja kanske en våda, så är det skäl att dröja åtminstone så länge man kan, till dess den stund är inne, då en eftergift måste göras. Vi se, huru det redan gått i England, der en sådan stor eftergift skedde, jag tror år 1868, huru sedan dess blifvit i parlamentet och i ministären insatta personer, hvars namn icke innebära någon trygghet för en lugn samhällsutveckling. Men man kan icke dölja för sig att understundom inträffa tider, då de gamla samhällena oemotståndligt gå sin upplösning till mötes, då ett nytt danas, väl stundom i sin slutliga form bättre än det förgångna och löftesrikt, men dock framgånget vanligast genom blod, lidanden och tårar, och må man då ej förtänka männen af det sjunkande samhället, om de i det längsta söka fördröja förstörelsen och omstörtningen. Hvarje steg att lossa de grundvalar, hvarpå samhället hvilar, bör med varsamhet vidtagas, så länge ske kan, och yrkar jag äfven denna gång afslag på Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: I denna fråga har blifvit yttradt åtskilligt, som väl kunde vara skäl att försöka bemöta, men som de fleste af Herrarne nog redan bestämt sin mening, inskränker jag mig till att

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

uttala min åsigt i saken, på det att jag icke må blifva ansedd såsom den der är emot alla förändringar.

En bland de första och rättvisaste förebråelser, som kan rigtas mot den nya Riksdagen, är att lagförbättringar icke höra till dess starka sidor, och jag tror icke att man i längden kan hjälpa sig fram med att ständigt uppskjuta, ännu mindre då man inser att en förändring måste vidtagas. Jag har många betänkligheter mot valcensus till Andra Kammaren. En bland mina betänkligheter afser den omständighet att smärre städer, som icke känna hvarandra, skola votera gemensamt i stället för att votera i kretsar, hvar stad gemensamt med omgifvande landsbygd, der alla känna till hvarandra. Derom är emellertid icke nu tillfälle att vidare tala. Mina betänkligheter i afseende å nu föreskrifna valcensus gå derpå ut, att 800 kronor är en fullkomligt godtycklig siffra, hvaremot en census å 400 kronor, i sjelfva verket icke skulle innebära något annat än att hvar och en, som skattar för 100 kronor och följaktligen efter nu gällande bevillningsstadga gifver en krona 50 öre till staten, skulle få deltaga i politisk valrätt. Och det är mycket bättre att låta det komma derhän än att hålla mot så länge, att en dag påyrkas att åtnjuta valrätt utan att skatta till staten, blott uppvisa sitt prestbetyg.

Det var någon, som sökte förlöjligen en föregående talares ytt-
rande om att äfven qvinnan borde få politisk rösträtt. Jag underkastar mig det förlöjligandet, ty det är också min åsigt, att utan afseende på kön, hvar och en, som har en egen skattsedel, bör hafva politisk rösträtt, hvilket är mycket viktigare än att ega rösträtt i kommunala angelägenheter, enär man genom den politiska rösträtten utöfvar inverkan på lagstiftningen. Att man genom den kommunala rösträtten har en aflägsen inverkan på den Kammare, som tillsättes genom medelbara val, är en sanning, men det är icke tillfredsställande för den, som har en egen tanke i dessa frågor, utan den anser sig icke hafva politisk rösträtt om densamma ej får utöfvas genom direkt valsätt. Jag anser således att, utan afseende på kön, hvar och en, som har en egen skattsedel i sitt namn, borde hafva rösträtt, och jag tror, att man icke borde dröja med upptagandet af denna fråga till dess den blir påträngande, ty det är mindre värdigt det starkare könet att missbruka sin makt ända derhän.

Jag tror, att i det nu framlagda förslaget ligger ett ganska välbetänkt tillmötesgående och att den ställning, som derigenom skulle erhållas, mycket lättare kan bibehållas och försvaras, än om man envist håller på en inkomst af 800 kronor, hvilket, som sagdt, är en fullkomligt godtycklig siffra.

Jag vill icke inlåta mig på, att man genom införande af progressiv beskattning skulle kunna förmå folk att, för erhållande af rösträtt, till beskattningen uppgifva sin inkomst till 800 kronor, äfven om man icke eller åtminstone endast nätt och jemt har sådan inkomst. Det är en fråga för sig, som jag icke kan finna hvilat på någon rättvis grund.

Hvad åter beträffar andra delen af Utskottets betänkande, innefattande förslag att för valrätt skulle fordras att ega eller med stadsgad åborätt innehafva fast egendom på landet eller i stad till ett

taxeringsvärde af minst 500 kronor, i stället för förut 1,000, finner jag detta alldeles principlöst. Skälet hvarför denna siffra sattes till endast 1,000 kronor var, att man ville gifva rösträtt åt så många som möjligt; men en fastighet af 1,000 kronors taxeringsvärde kan icke gifva mer än 50 kronors inkomst, och jemför man denna siffra med den inkomst å 800 kronor, som för valrätt nu erfordras, inser man lätt nödvändigheten af att först sätta ned inkomstsiffran till 400 kronor, innan man nedsätter rösträtten för taxeringsvärdet å fast egendom. Det skulle eljest blifva backstugusittare, landsskräddare och landsskomakare, hvilka skulle erhålla en rösträtt, som för dem icke kunde vara af någon betydelse.

För min del stannar jag i önskan, att Kammarerna måtte återmittera frågan eller ock låta det bero nu, men att vid nästa riksdag Utskottet måtte framlägga ett förslag, som icke handlar om annat än nedsättning från 800 kronor till 400 kronor af den för valrätt erforderliga inkomst af kapital eller arbete. Och för bifall till ett sådant förslag skulle jag gladeligen votera utan farhåga att det skulle gifva ett sämre resultat än det vi nu hafva.

Herr vice Talmannen: En talare har här framställt den åsigten, att man genom en nedsättning af census och bifall till Konstitutions-Utskottets förevarande förslag skulle utöfva rättvisa mot de samhällsklasser, hvilka nu stå nedanför det s. k. strecket och hvilka enligt hans uppfattning för närvarande icke kunde betrakta sig såsom menniskor eller medborgare. Detta är ett uttalande, som jag för min del icke kunnat med tystnad åhöra; ty min uppfattning är den, att med betraktandet af en person såsom menniska eller medborgare har den politiska rösträtten intet att göra och icke heller med rättvisan. Det är nemligen samhällets rätt, hvarom här är fråga, och icke individens och enligt min uppfattning står samhället så betydligt öfver individen att, då det gäller dess rätt, måste individens gifva vika. Samhället eger bestämma, hvilka personer det för sitt ändamål må lemna rätt att deltaga i dess styrelse; och i samhällets styrelse deltaga enhvar, som röstar vid val af riksdagsmän.

Här har vidare yttrats, att grunden för det nuvarande representationssättet utgjordes af den direkta beskattningen; men äfven detta är ett uttalande, hvari jag för min del icke kan instämma. Den direkta beskattningen är nemligen regulatorn för valrätten, men ligger icke till grund därför; utan lagstiftaren har uttryckligen uttalat, att han sökt bestämma denna rätt efter sin uppfattning om hvad som vore förenligt med samhällets trygghet.

Densamme talare, som jag nu citerat, har också förmenat, att den direkta beskattningen skulle medgifva rättighet att deltaga i riksdagsmannaval, därför att denna beskattning kan ökas och om således en person, som stått under strecket, blifvit påförd en ökad direkt beskattning, skulle han, om han vore med om valet, kunna påvisa någon annan utväg än denna beskattning; men detta gäller om alla skatter och då de indirekta skatterna träffa alla medlemmar

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

i samhället, skulle, om hvar och en, som drabbas af en skatt, som statsmakterna beslutat, finge vara med och rösta, sådant innebära en fullkomligt allmän rösträtt. I detta afseende gäller, att de, som hafva rätt att deltaga i riksdagsarbetet och här representera samhället, böra varsamt umgås med skattefrågorna, så att de icke ålägga någon beskattning, som företrädesvis drabbar dem, som stå under strecket, och i det fallet är jag glad att kunna instämma med samme talare.

Här har vidare blifvit yttradt, att gränsens bestämmande till 800 kronors inkomst vore godtyckligt, under det, att om den bestämdes till en inkomst af 400 kronor, den skulle omfatta en hvar, som erlade skatt. Mot detta argument ber jag få erinra om alldeles detsamma, som jag nyss nämnde eller att man då fäster sig vid en enda skatt, men icke vid de indirekta skatterna, som betalas af hvar och en, och vid de personliga skatterna, som för en person, till hvars familj flere medlemmar höra, otvifvelaktigt kunna vara lika betydande, som den direkta beskattningen för en person som icke har någon familj. Den enda grunden i detta afseende är hvad samhället anser sig kunna med trygghet medgifva och bestämma.

Slutligen har man här fått höra, att den begäran, som nu framstälts, afsåge en förändring, som blifvit omöjlig att motsätta sig. Men huru kommer det sig till, att fordringar blifva oemotståndliga, utan att de af det allmänna rättsmedvetandet medgifvas? Jo just därför, att de, hvilka enligt sin bestämda öfvertygelse icke vilja der till medverka, likväl böja sig för dem, därför att de anse dem som oemotståndliga. För min del ämnar jag lika litet i denna fråga som i någon annan beträda en sådan väg och hoppas därför kunna fortfarande votera emot den nedsättning i census, som nu är föreslagen och å hvilken jag yrkar afslag.

Herr Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Jöns Pehrsson: Det var med anledning af Herr Wallenbergs yttrande, som jag begärde ordet. Jag är icke missunsam mot städernas befolkning och skulle gerna röstat med honom, om han framställt sitt yrkande uti motion; men så som frågan nu befinner sig, yrkar jag votering enligt Utskottets hemställan. Hvad nu beträffar påståendet, att förslaget skulle åstadkomma en stor förändring i Riksdagens sammansättning, så är jag öfvertygad om, att vår arbetande befolkning har så godt omdöme, att den icke låter leda sig af dem, som söka åstadkomma några omstörtningar. Jag kan i det afseendet framställa mig sjelf såsom exempel; ty allt sedan jag kom in i Riksdagen har jag ansetts såsom den argaste radikal, som någonsin funnits der; men huru litet har jag icke kunnat uträtta? Samma blefve förhållandet, om den arbetande befolkningen i en framtid sände hit en eller annan ännu mera radikal representant, så att jag tror icke, att Riksdagen derigenom skulle undergå någon förändring.

Vår ärade vice Talman har sagt, att denna sak icke skulle hafva

det ringaste att skaffa med rättvisan, utan att det här vore fråga om statens rätt. Kunde det tydas så, som om denna fråga afsåge att kullkasta några af våra bestående förhållanden, så tror jag han kan hafva rätt; men då frågan endast gäller utöfvandet af rättvisa mot dem, som bidraga till statens välfärd mer än flertalet i denna Kammare, och Andra Kammaren icke bekymrar sig för förslagets antagande, så tror jag att vi kunna bifalla hvad Utskottet föreslagit. Jag beklagar de stora arbetsgifvarne, om den Allsmäktige skulle ställa så, att de nödgades ställa sig i jembredd med de fattige arbetarne, ty det gör mig ondt, då jag hör, att man smädar dessa.

*Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Herr Svanberg: Det är med anledning af Herr Bergs nyss fälda yttrande, som jag anser mig skyldig uppträda i denna fråga. Han anförde nemligen såsom stöd för sitt bifall till Utskottets förslag den omständigheten, att, då han sagt till arbetare: »upphören att supa, så skolen I få politisk rösträtt», så hade desse svarat: »gif oss först rösträtt, så skola vi upphöra att supa». Ligger icke i detta yttrande ett slags dom öfver arbetarena, såsom vore många af dem drinkare? Jag ber Kammarens ärade ledamöter vara öfvertygade om, hvad jag, som under loppet af många år stått i en mycket nära beröring med ett stort antal arbetare, tillhörande de olika yrkena, till min glädje funnit och måste betyga, att oräntlighet och nykterhet under senare åren allt mera vunnit insteg åtminstone bland de arbetare, som tillhöra industrien i städerna; och aldrig har jag hört någon af dem yttra något så uselt, som att, om han finge rösträtt, så skulle han sluta att supa. Hvad nu sjeliva frågan vidkommer, så är det visserligen sagdt, att den är af ganska stor betydelse och att många finnas, som önska få census nedsatt; men desse äro bland arbetarena icke på långt när så talrika som man från vissa håll låtit påskina. Om man nemligen kunde lyckas att skilja beräkningen af kommunalskatten från skatterna till staten, så skulle derigenom ett stort antal arbetare komma inom strecket; men nu är det just den stora skatt, som de för att vara valberättigade måste erlägga, som förorsakar att de heldre undvara sin rösträtt än underkasta sig denna beskattning. Ehuru det således efter mitt förmenande visserligen skulle visa ett vänligt och antagligen äfven fullkomligt oskadligt tillmötesgående om denna Kammare nu behagar bifalla hvad Utskottet föreslagit, kan jag likväl omöjligen inse att någon fara är för handen om utgången blifver ett afslag.

Hvad slutligen beträffar den stora påtryckning, som i denna fråga skulle från arbetarena framkommit, så anser jag i afseende derå Herr Stråles nyss uttalade yttrande vara alldeles riktigt. Det är nemligen utan tvifvel de personer, som uppträda såsom arbetarens målsmän, hvilka, efter min öfvertygelse, icke i denna fråga uti någon nämnvärd grad afse arbetarens rätt och bästa, utan fast heldre endast önska begagna dem som verktyg för vinnandet af sina egna afsigter och ändamål.

Af hvad jag sagt, torde framgå att jag, åtminstone ej nu, anser mig böra framställa något yrkande i den förevarande frågan.

Ändring
i 14 §
Riksdags-
ordningen
(Forts.)

Herr Berg: Jag ber endast att få bemöta ett yttrande af den siste talaren. Jag har nemligen aldrig sagt, att arbetarena skulle vara drinkare; men om Herr Svanberg behagat läsa tidningsreferaten öfver förhandlingarne vid de nykterhetsmöten, som hållits af arbetare här i Stockholm, skulle han hafva förnummit, att på listan upptagits såsom första villkoret för superiets upphörande, att arbetarena finge politisk rösträtt. Jag har icke dermed sagt, att de skulle upphöra att vara drinkare; ty många supa utan att därför beskyllas för att vara drinkare. Men sant är, att, om arbetaren läte bli att supa, skulle han, i stället för hvad han nu erlägger genom bränvinsskatten, kunna betala den direkta skatten till staten och sålunda utan all nedsättning af census erhålla politiska rättigheter. Det var detta, jag med mitt anförande ville framhålla, och jag tror, att jag är lika varm vän till arbetaren som någon annan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels återremiss deraf och dels afslag derå, framställde Herr Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades talrika nej jemte några ja, sedermera proposition på återremiss deraf, hvartill svarades nej, och slutligen proposition på afslag å punkten, då svaren utföllo med talrika ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr *Jöns Pehrsson* begärde votering.

Efter det Kammaren, uppå Herr Talmannens framställning, såsom kontra-proposition vid voteringen antagit bifall till punkten, uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

Den, som afslår 3:dje punkten i Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 11, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—95.

Nej—12.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 4 och 5 Maj bordlagda Utlåtande N:o 10¹/₂, i anledning af Kongl. Maj:ts framställningar i fråga om rikets ekonomiska kartverk och Sveriges geologiska undersökning.

*Rikets
ekonomiska
kartverk.*

1:sta punkten.

Herr Nordenfelt: Då jag år 1868 väckte motion om de ifråga-varande kartverken och sedermera dels Riksdagen år 1870 beslutit en underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:ts, dels all möjlig utredning åstadkommit, i det två komitéer varit för ändamålet till-satte och samtliga vederbörande blifvit hörde, synes mig tiden nu vara inne att afgöra frågan. Jag vet icke någon fråga som blifvit så fullständigt debatterad och utredd som denna; men till min för-våning har jag funnit, att Stats-Utskottet, der jag icke var när-varande under frågans behandling, ansett nya försök böra anställas. Den sista komitén har nemligen föreslagit, att vi skulle slå in på en alldeles ny bana och att vi skulle kasta öfver bord allt, som hittills blifvit gjordt, för ett mål, som är mycket aflägsset och som blefve mycket kostsamt. Jag tror, att hvad vi i främsta rummet behöfva är vidhållandet af en konsekvent plan, så att vi få en fullständig karta öfver hela landet och att detta mål icke genom några afvägar fördröjes. Enligt komiténs förslag skulle den nya kartan kosta 8 millioner kronor och hvad tiden för dess fullbordande beträffar, skulle den naturligtvis blifva beroende af de anslag, Riksdagen för ända-målet anvisade; men enligt reservanternas och ordförandens i komitén åsigt skulle kartverket blifva mycket dyrare. Jag har granskat kost-nadsförslaget och får bekänna, att jag för min del tror, att kostnaden skulle uppgå till 12 millioner kronor, ty alla antaganden, på hvilka kostnadens bestämmande till 8 millioner kronor grundar sig, äro högst svaga. De försök, Utskottet nu förordar, afse att utreda, om det nya kartverket kommer att kosta 8 millioner kronor eller något mera. Men hvartill tjenar detta? Det tillkommer ändock så många omständigheter, att det efter dessa försök blifver lika svårt att säga, hvad kosnaden blifver, som det är nu; men vi förlora tid och arbete derpå. Den tid, som skulle åtgå för kartverkets fullbordande, har beräknats till 35 år; men att döma efter hvad hittills medhunnits, skulle samma tid utsträckas till 60 å 70 år.

Af Chefen för Generalstabens topografiska afdelning hafva fram-stälts så  llvarliga anmärkningar emot kartornas sammans tning och arbetsordningen, att förslaget i denna del icke synes mig vara hållbart. Våra landm tarekartor äro icke så beskaffade, att de kunna med fördel sammansättas utan föregående granskning på fältet.

Komitén vill genom den nya kartan vinna, att man skulle få en noggrann kännedom om rikets areal, och att denna karta skulle kunna läggas till grund för beskattningsf rh llanden. Men denna karta har alltför ringa skala för att man   den skulle kunna skilja mellan de olika jordarterna, skilja mellan de olika jordegarne, och den kan således icke tjena till hvad som i andra länder finnes under

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

namn af kadaster-kartor, hvilka också ligga till grund för in-tecknings-väsendet. Om denna karta också kunde tjena till grund för in-teckningsväsendet, skulle den vara af stor nytta, men, så som saken nu gestaltat sig, har denna föreslagna karta, enligt min uppfattning, icke tillräckligt stor skala för att kunna uppfylla dessa vilkor. Hvad dessutom arealen af den odlade jorden beträffar, är, såsom många gånger anmärkts, uppgiften derom endast historisk, ty landets framsteg äro så stora, att efter de beräknade 36 åren man har helt andra förhållanden än man förut hade. Man får aldrig på den vägen fullständigt reda på den odlade arealen. Dessutom har det visat sig, att hushållningssällskapen icke kunnat använda dessa kartor för sina statistiska uppgifter, hvilka hafva ett helt annat ändamål än att endast angifva arealen af den odlade jorden.

Man har varit mycket ängslig för den aktningssvärda personal, som finnes vid det ekonomiska kartverket, och det tyckes vara i hög grad denna personals framtid, som inverkat, att man vill bibehålla det ekonomiska kartverket. Jag får derom säga, att det icke kan vara lämpligt eller skäligt att på en gång afbryta detta kartverk. Det finnes ännu tätt befolkade och rika provinser, der en sådan karta kan vara af verkligt gagn, såsom Skåne och vissa delar af Stockholms län. Personalen kan ju få göra dessa arbeten, som behövas, och, så att säga, sättas på en viss amortering. Dessutom behöfva hushållningssällskapen kartkunnige biträden för att inhämta de uppgifter, som dem åligger att afgifva, och dertill kan personalen också användas. Jag tror, att man skulle göra mycket orätt, om man inkastade landet i det äfventyrliga företaget att nu börja ett nytt kartverk, ett kartverk som skulle dels bearbeta nya trakter i större skala, än de förut begagnade, dels ommäta de flesta af rikets provinser i större skala och göra om igen, hvad vi förut hafva gjort.

Nu vill jag icke bestrida, att kommande generationer komma att företaga nya kartarbeten, men då komma de sannolikt att göra dem i större skala än $\frac{1}{20,000}$, och det må bli för deras omsorg. Låtom oss nu afsluta, hvad vi företagit oss, samt göra det konsekvent och ordentligt på ett någorlunda begränsadt sätt. Det drager i allt fall öfver tjugu år och en kostnad af flera millioner att få färdigt det kartverk, vi påbörjat, hvilket kan vara ganska vackert för denna generation.

På grund af hvad jag nu yttrat och mycket mera, som förtjenstfullt och klart framhålls i Chefens för Generalstabens topografiska afdelning, Friherre von Vegesachs reservation samt i Kongl. Maj:ts till innevarande Riksdag aflättna proposition, som i min tanke är ett mästerstycke i klarhet och fullständighet, får jag yrka, att Utskottets hemställan bifalles, med utslutande af mellanmeningen: »under anhållan att praktiska försök i ofvan antydda hänseenden må vardas anställda och kostnaderna därför bestridas af de till kartverken anvisade medel.» Då har Riksdagen icke beslutat, när det ekonomiska kartverket skall upphöra, utan öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att derom förfoga eller framkomma med förslag till Riksdagen.

Herr Nyström anförde skriftligen: Herr Talman, Mine Herrar! Jag har begärt ordet icke för att nu söka få någon ändring uti det slut, hvartill Utskottet kommit, utan för att uttala mina åsikter i denna för landet viktiga organisationsfråga, och afgifva det förslag i hvilken riktning jag anser frågan böra lösas för att icke blott det militära utan äfven det ekonomiska ändamålet med kartverken må kunna vinnas inom icke allt för långt aflägsen tid och med några millioner kronors besparing i kostnaderna; och jag beder, då frågan således är af stor betydelse, att Kammaren, ehuru i Riksdagens elfte timma, tålmodigt afhör mitt skriftliga yttrande och förslag, så lydande:

Som bekant, så tillhörde det fordom landtmätarne att upprätta *lund- och sjökartor*. 1783 års landtmäteriförordning ålade ock landtmätarne att verkställa *geografiska* mätningar, och 1827 års landtmäteriinstruktion bestämde att geografiska kartor med beskrifningar öfver hvarje socken skulle genom landtmätare upprättas och inom *Generallandtmäterikontoret* sammandragas till länskartor.

Då emellertid dels det låg i sakens natur och är en följd af vetenskapernas förkofran att de yrken, som på dem grundas, måste under sin utveckling sönderfalla i särskilda delar och upplåtas åt särskilda idkare, dels landtmätarne blefvo upptagna af skiftesverket och ej kunde något särdeles egna sig åt det geografiska karteverket, helst det skulle frambringas af dem utan någon annan ersättning än som kunde ligga i utsigten att blifva befordrade till *lönlösa* kommissionslandtmätarebefattningar och någon gratifikation af det anslag, 6,000 Riksdaler, staten för ändamålet lemnat, dels det ock intet vederligen gjordes inom Generallandtmäterikontoret för att sammandraga de kartor, som af mig jemte flere andre landtmätare upprättades, utan det tvärtom gjordes allt för att utdrifva från landtmäteriet det verk, för hvilket egentligen det förra inrättats, så var det ock naturligt att karteverket till land och sjös skulle komma att upplåtas åt särskilda idkare och bedrivas såsom nu sker af sjöofficerare, topografer, geologer och landtmätare eller kartografer, under namn af *Sjökarte-, Topografiska, Geologiska och Ekonomiska kartverken*.

Att så sker är icke heller någon förlust för staten, endast att sådant samband emellan kartverken eger rum, att det ena begagnar sig af det andras arbeten, der så med verklig fördel kan ske, och att en kommission tillsättes, som ser till att så verkligen inträffar och att inga onödiga arbeten vidtagas. Jag kommer till denna åsigt äfven deraf att de särskilda verken, som alla hafva ganska olika ändamål blifva bäst och billigast utförda om med desamma mest förtrogna eller vanda personer användas för deras utförande, samt jemväl deraf att det fordras särskilda arbetschefer för hvarje verk, man må ordna desamma huru som helst. — Genom tillsättning af nämnda kommission skulle ock vinnas hvad Riksdagen genom den underdåniga skrifvelsen af den 9 Maj 1870 åsyftat, eller att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning i hvad mån kartverken kunde ställas i närmare samband med hvarandra.

Beträffande nu de särskilda kartverken, så torde följande få anföras:

Sjökarteverket, som har det praktiska syftet, att genom upprät-

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

tandet af sjökort gagna sjöfarten, och emot hvilket inga anmärknin-
gar framstälts af komiterade, synes, i enlighet med komiterades och
Kongl. Maj:ts förslag, böra få fortgå såsom hittills under sin särskilda
chef och personal, men med åliggande att, der så med fördel ske
kan, anlita befintliga topografiska och ekonomiska kartor.

Geologiska undersökningen, som har till hufvudsakligt ändamål
att åskådliggöra jord- och bergarternas beskaffenhet, synes jemväl
böra få fortgå med sin särskilda chef och personal, men sålunda — då
denna undersökning från och med 1858 till och med 1877 med ett
sammanlagdt anslag af mer än 1 million eller 1,029,400 kronor, ej
hunnit undersöka mera än $\frac{1}{4}$, af rikets fastland och således hvarje
kvadratomil kostat mer än 2,000 kronor, oaktadt undersökningen till
hufvudsaklig del anlitat förut upprättade kartor, — att undersökning-
en måtte upphöra med utgifvandet af kartor i skalan 1:50,000 och
1:20,000 och endast arbeta i topografiska utgifningsskalan 1:100,000
och utgifva kartor i skalan 1:200,000, hvilket torde vara tillfyllest,
helst de enskilda böra sjelfva bekosta geologiska kartor i större
skalor. — Återstående kostnaden för den geologiska undersökningen,
som efter nuvarande förfaringssätt skulle uppgå till omkring 6 millio-
ner, torde derigenom kunna betydligt inskränkas, kanske till hälften
eller 3:ne millioner, samt tiden för arbetets fullbordan kunna minskas
från ett sekel till kanske ett halft. Jag instämmer således fullkom-
ligt i reservanternas i komitén alla yrkanden rörande inskränkning
i arbete och anslag för geologiska undersökningen, och anser att anslaget
för densamma kan och bör minskas om ej för år 1881, så dock fram-
deles från 83,000 kronor till åtminstone 65,000 kronor, såsom reservan-
terne föreslagit. Jag tror ock att denna nedsättning i anslaget påkallas
deraf, att geologiska undersökningen ej bör framgå fortare än topo-
grafiska kartor hinna upprättas, hvilka böra användas till underlag,
att geologiska undersökningen för många trakter af riket kan utan
särdeles olägenhet undanskjutas till en aflägsnare framtid, samt att
hvad af anslaget kan umbäras, bör företrädesvis användas till sådana
kartverk, som måste föregå det geologiska, och böra för att uppfylla
sina ändamål, inom kortare tid fullkomnas. Derest geologiska under-
sökningen skulle för några mindre trakter behöfva kartor i större
skalor, böra ekonomiska kartor i skalan 1:20,000, om de finnas att
tillgå, anlitas.

Norrbottnens ekonomiskt-topografiska kartverk. Det kan väl sy-
nas, som skulle detta kartverk ej bort upprättas förrän mera
odlade trakter af riket blifvit kartlagda, och innan afvittringen
inom länet blifvit afslutad, samt att detsamma möjligen borde
upphöra af samma orsaker, som föreburits för upphörandet af det
allmänna ekonomiska kartverket, enär det utger kartor i endast
1:100,000 och icke redovisar för hvarje jordegares särskilda inne-
haf samt är således i ekonomiskt hänseende att betrakta såsom en
öfversigts-, ehuru i många hänseenden nyttig öfversigtskarta, likasom
den förre afvittningsstyresmannen, förste landtmätaren P. A. Kjeller-
stedt nyligen på egen bekostnad utgifvit öfver Westerbottens kust-
land, ehuru i den mindre skalan 1:250,000; men då detta Norrbot-
tens kartverk, som enligt framlidne landshöfdingen Widmarks i Riks-

arkivet förvarade framställning af år 1859 skulle blifva egentligen blott en öfversigtskarta och vara färdigt inom några år, antagit vidlyftigare form och blifvit mera topografiskt än ekonomiskt samt kan i topografiskt hänseende blifva tillfyllestgörande, så att Generalstabens topografiska afdelning ej behöfver utsträcka sin verksamhet till denna nordligaste $\frac{1}{4}$:del af riket; och då kartverket, som nu fortgått i 20 års tid med en sammanlagd kostnad af omkring 400,000 kronor och utgifvit kartor öfver större delen af länets kustland samt äfven nedlagt betydligt arbete på kartläggningen i lappmarkerna, kan lämpligen framgå öfver fjell- och skogstrakter, hvilka ej blifva föremål för afvittring, samt öfver andra trakter i den mån afvittringen afslutas, hvilket antagits inträffa inom 5 å 6 år i kustlandet, der jag är afvittringsstyresman, och inom 15 år eller år 1893 i lappmarkerna, enligt landshöfdingens utredning, omnämnd i 1877 års statsverksproposition; vägar jag ock anse:

att Norrbottens ekonomiskt-topografiska kartverk bör få fullkomnas, enligt därför nu gällande föreskrifter, men att, då arbetet är beroende på afvittringens afslutande, och denna, enligt mitt förmenande, möjligen ej kan, i anseende till det vidlyftiga arbetet och uppkommande tvister, vara afslutad i lappmarkerna år 1893, såsom landshöfdingen beräknat, det ekonomiskt-topografiska kartverket ej må, till undvikande af dubbelarbete, utföras annorlunda än i mån af afvittringens afslutande på trakter, som blifva föremål för afvittring, samt att, då derföre och för kartornas upprättande öfver öfriga delar af lappmarkerna, ej kan erfordras under hela tiden, hela den arbetsstyrka, som nu vid arbetet vanligen är anställd och hvarföre skulle fordras icke blott beräknade 270,000 kronor utan 450,000 kronor, — anslaget väl må bestämmas till föreslagna 31,000 kronor för år 1881, men minskas under de följande åren genom indragning af extra och i mån af afgång jemväl ordinarie kartografer.

Topografiska och ekonomiska kartverken. Om dessa verks förening har så att säga ett 30-årigt pennkrig förts, eller alltsedan nuvarande chefen för landtmäteriet år 1850 började framdrifva den, enligt sakkunnige mäns, landtmätericorpsens och min tanke origtiga åsigten att skilja ekonomiska kartverket från landtmäteriet och förena det med topografiska kartverket, eller att förena ett helt och hållet civilt verk med ett militäriskt. Förbigående med tystnad och beklagande hvad som derunder förekommit och varit för landtmätericorpsen ned-sättande, skall jag nu endast hålla mig till saken, stödande mig egentligen på den i ärendet numera åstadkomna utredningen.

Till en början skyndar jag att instämma uti hvad chefen för Generalstabens topografiska afdelning samt ordföranden i komitén, äfvensom Kongl. Maj:t antagit med afseende derå att topografiska kartverket kan och bör framgå, såsom förut, utan förening med det ekonomiska. Jag har kommit till denna åsigt icke blott på de skäl, som derför anförts, utan äfven af följande, nemligen:

att de topografiska och ekonomiska kartverken, om de ock möjligen skulle kunna vara förenade och fullbordas på 36 år eller på något längre eller kortare tid, dock icke kunna med någon *verklig fördel* vara förenade och uppfylla sina särskilda ändamål;

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

emedan det topografiska kartverket har att redogöra egentligen för den vetenskapliga delen, triangelnätet och höjdmätningarne samt terrängförhållandena och är således ett för framtiden utan särdeles förändringar bestående verk, men det ekonomiska, som skall redogöra för jordkulturens framsteg och landets indelning i ekonomiskt hänseende, är så att säga, ett mera rörligt verk, som måste, för att hållas vid ett annat än historiskt värde, följa med eller vara en grund för jordbruksstatistiken och frambringas inom en kortare tidrymd till exempel 15 år, samt revideras hvart 10:de eller 15:de år;

emedan genom kartverkens förening på nuvarande sätt, enligt hvad chefen för Generalstaben uppgifvit, *mycket öfverflödigt arbete* och *många onödiga utgifter* uppstå, samt genom föreslagna förändringar, enligt hvad Chefen för Civildepartementet utredt och antagligt är, ingen lindring torde kunna uppstå, helst det civila arbetet skulle utföras förnämligast af därför främmande underofficerare;

emedan den ekonomiskt-topografiska kartan, om den skall redogöra för icke blott allt hvad som fordras i militäriskt hänseende, utan äfven allt hvad som påkallas för att redogöra för jordkulturens utveckling och jordens indelning emellan dess olika innehafvare, blir så öfverfylld att den icke med någon önskvärd tydlighet kan åskådliggöra förhållandena, hvilket bevisas ibland annat deraf att genom s. k. backstreckssystemets fullständiga tillämpning mycket förtages af hvad som fordras för det ekonomiska ändamålet och att genom indelningar i ekonomiskt hänseende mycket förekommer, som ej erfordras för det militära;

emedan, enligt hvad chefen för Generalstabens topografiska afdelning uppgifvit och ej blifvit bestridt, det ingalunda är behöfligt att upprätta stamkartor i skalan 1:20,000 för det militäriska ändamålet, hvilka samma chef beräknat kosta 3,630 kronor, och hvilka under åren 1873—1877 kostat i medeltal 4,121 kronor per kvadratmil, utan det militära kartverket kan, såsom förut, särskildt bearbetas i skalan 1:50,000, då kostnaden för stomkartan i medeltal uppgått till endast 270 kronor per kvadratmil, samt utgifvas i skalan 1:100,000;

emedan det ekonomiska kartverket, sedan det egentligen på försök genom Kongl. Brefvet den 15 December 1871 ställes under Generalstaben och förenades med topografiska kartverket kostat 4,121 kronor per kvadratmil, eller mera än dubbelt mot hvad det kostade åren 1860—1872, då det leddes af särskild civil styresman, och kostade i medeltal endast 1,852 kronor per kvadratmil;

emedan det icke synes vara välbetänkt att såsom tre afkomitens sju ledamöter föreslagit, ställa det ekonomiska kartverksarbetet under militärisk styrelse och taga icke mindre än 73 officerare och underofficerare från armén under hela 36 års tid för utförande af ett hufvudsakligen civilt arbete, under det man söker utveckla armén och bevärningen samt för sådant ändamål behöfver all den militära undervisningskraft, som finnes;

och slutligen emedan af förestående och hvad i öfrigt blifvit utredt, samt genom de flere Kongl. afslag, som landtmäterichefen fått på sina ihärdigt upprepade framställningar om ekonomiska kartver-

kets skiljande från landtmäteriet och förening med det topografiska, det måste vara fullkomligt besannadt och antagligt dels hvad framlidne chefen för topografiska corpsen generallöjtnant Akrell den 8 Oktober 1852 yttrade, nemligen att en förening emellan tvänne *olikartade befattningar icke leder till någonderas båtnad*, att den säkra följden af föreningen utaf ekonomiska och topografiska kartverken skulle blifva *rubbnings* och *hinder* i dess egentliga arbeten och att rikets allmänna kartverk *skulle ansenligen fördröjas*, dels ock hvad jemväl framlidne Chefen för samma corps, Generalmajoren Hazelius, den 9 Januari 1865 yttrade, att corpsen väl af nit för allmänt bästa ville emottaga det från landtmäteriet *af- eller utvisade* ekonomiska kartverket, i det fall sådant utan skada för egna arbeten kunde ske, men att, skulle det afgöras, hvar den öfvergifna egentligen hade sitt hem, *»så vore det obestriddigen der, hvarifrån det hade sin börd, der dess egor ligga och dess anförwandter bo.»*

Jag anser således att topografiska kartverket bör, likasom sjö- och geologiska kartverken få fortgå utan sammanslagning med det ekonomiska, dock med skyldighet för hvarje kartverk att i tillämpliga delar ovilkorligen begagna sig af *hvarandras* arbeten.

Men om jag hittills kunnat i allmänhet instämma uti Kongl. Maj:ts förslag rörande sjökarte-, geologiska- och topografiska kartverken samt Norrbottens ekonomiskt-topografiska kartverk, så kan jag det icke i afseende å hvad Kongl. Maj:t föreslagit rörande upphörandet af det ekonomiska kartverket och kartografernas sysselsättning.

Jag skulle väl kunnat instämma i Kongl. Maj:ts förslag äfven derutinnan, om det ekonomiska kartverket ej, enligt min åsigt, vore högst nyttigt och behöfligt för landet, ja vida mera än det geologiska, om det, såsom komiterade antagit, icke skulle kunna afslutas för södra och mellersta Sverige på mindre tid än 36 år, om det ej skulle kunna redogöra för hvarje jordegares innehaf, om det ej skulle kunna utföras i samma skala för mera odlade trakter i norra Sverige, som i det södra och mellersta, samt om den återstående delen af arbetet skulle komma att kosta, såsom Civilministern antagit, hela 4 millioner kronor, oberäknadt millioner för revideringen; men då Riksdagens i frågan aflättna underdåniga skrivelser icke åsyfta kartverkets upphörande, och komiterade följaktligen ej heller haft att yttra sig deröfver, utan endast rörande sambandet och kostnaderna för kartverken;

då det icke hvarken af Riksdagen, komiterade eller regeringen lärer kunna bestridas, att landet, i anseende till dess stora utveckling hvad jordbruk och näringar beträffar, behöfver ett ekonomiskt kartverk, som icke blott kan med största nytta anlitas af och läggas till grund för de öfriga kartverken vid stomkartors upprättande och specialkartors uppgörande, utan följer med landets utveckling och indelning samt lemnar när som helst och samtidigt öfver hela riket en trogen bild derom, och blifver grund för jordbruksstatistiken samt beskattningsförhållandena och kan lemna upplysningar när styrelser, komitéer och enskilde sådana behöfva rörande belägenheten, arealen, egoslagen, afdikningar, vattenverksanläggningar och i andra för jordbruket och industrien samt det praktiska förekommande fall;

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

då det skulle vara allt för vacklande att, sedan det nu en lång tid arbetats på ifrågavarande kartverk och öfvade arbetare erhållits, upphöra dermed och lemna det redan utförda betydliga arbetet utan att draga deraf den nytta, som det, fullbordadt öfver landet, skulle kunna lemna;

då det icke heller kan vara som sig bör eller med god hushållning öfverensstämmande, att sysselsätta kartograferna med storkartors upprättande för topografiska eller militära kartverket, eftersom, enligt hvad chefen för Generalstabens topografiska afdelning nyligen enskildt uppgifvit, han ej ansett sig kunna sysselsätta eller behöfva för topografiska kartors upprättande i skalan 1:50,000 mera än 4 å 5 kartografer, samt de öfriga vid ekonomiska kartverket nu anställda kartografer och biträden följaktligen skulle komma på indragningsstat och förorsaka staten för lång tid en årlig utgift af sammanlagdt cirka 30,000 kronor utan motsvarande nytta;

då, enligt min öfvertygelse, ett ekonomiskt kartverk i skalan 1:20,000 med beskrifningar, utvisande, utom annat, hvarje jordegares innehaf i olika egoslag, skulle med de rika materialier, som därför finnas i landtmäterikontoren och i öfrigt kunna upprättas icke blott för södra och mellersta Sverige utan äfven, såsom jemväl nödigt är, för den mera odlade delen af det norra, inom högst 15 år och för en jemförelsevis vida mindre kostnad än för endast södra och mellersta Sverige beräknade 4 millioner, endast kartverket skiljes från det militära och återsändes till sitt egentliga hem, landtmäteriet, samt får bearbetas länsvis af dertill lämplige landtmätare och kartografer samt, der så ske kan, mot taxa eller på beting, under öfverinseende af landtmäteristyrelsen, en lämplig arbetschef eller styresman samt lämpliga förste landtmätare eller kartografer såsom förmän;

då detta antagande vinner stöd deraf, att landtmätericorpsen i Finland, med hvilken den svenska torde vara jemngod, kunde på 9 år eller åren 1842—1850 utföra ett dylikt arbete för Finland, att de nuvarande kartograferna, hvaraf många äro landtmätare, visat sig fullt dugliga att åstadkomma utmärkta kartarbeten, att flere förste landtmätare, hvaribland senast P. A. Kjellerstedt, visat sig kunna sammandraga länskartor, t. ex. öfver Helsingland, Jemtland, Vesternorrland och Vesterbotten, af hvilka Kjellerstedtska kartan öfver sistnämnda län, hvilken finnes tryckt, blifvit väl vitsordad uti särskildt utlåtande af chefen för Generalstabens topografiska afdelning, och slutligen äfven deraf, att de socknekartor med beskrifningar, som af mig och flera andra landtmätare, för vinnande af befordran till lönlösa kommissionslandtmätarebefattningar, upprättades under tiden 1847—1853 och hvaraf de endast i Norrbottens län. efter hvad jag vill minnas, omfattade 6 socknar med en vidd af cirka 77 kvadratmil, voro, om äfven af mindre värde, synnerligast därför att topografiska corpsens triangelnät ej fans att tillgå och kunde läggas till grund, likväl vida mera omfattande och för det praktiska upplysande än de ekonomiska kartor och häradsbeskrifningar, som på senare tider upprättats, hvilket bevisas ibland annat genom jemförelse med tryckta kartan och beskrifningen af V. Dahlgren öfver Ryds socken;

då kostnaden för ifrågavarande ekonomiska kartverk i skalan 1:20,000 skulle komma att uppgå,

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

efter hvad den utgjort under åren 1873—1877 eller 4,121 qvadratmil, då verket stått under Generalstabens topografiska afdelning: för återstående 1,046 qvadratmil i södra och mellersta Sverige 4,310,566 kronor
och för de mera odlade trakter 320 qvadratmil i norra Sverige, hvilka äfven erfordra kartläggning 1,318,720 »
Summa 5,629,286 kronor,

enligt hvad Chefen för Civildepartementet beräknat blifver följd, antingen den af komiterade eller reservanterne föreslagna plan följes, för södra och mellersta Sverige, minst 4,000,000 kronor
och, med tillägg för norra Sverige af 1,318,720 »
Summa 5,318,720 kronor,

enligt kartografen C. E. Dahlmans skriftliga åtgående för södra och mellersta Sverige å 2,000 kronor för hvarje qvadratmil 2,092,000 »
och med tillägg för norra Sverige, enligt vunnit beräkning 640,000 »
Summa 2,732,000 kronor,

enligt hvad kostnaden i medeltal utgjort för åren 1860—1872 eller 1,852 kronor per qvadratmil, under hvilken tid arbetet leddes af särskild civil styresman, för södra och mellersta Sverige 1,937,192 »
och för norra 592,640 »
Summa 2,529,832 kronor;

men enligt mitt förslag och under förutsättning att resultatet af trianguleringen och höjdmätningen lemnas af topografiska afdelningen, att kartorna ej vidare mångfaldigas, än som fordras för att hvarje kommun må erhålla ett ritadt utdrag af kartor med beskrifningar öfver sitt område, samt att kartorna ej behöfva uppfyllas af annat än som fordras för vinnandet af förenämnde dess ändamål, och att följaktligen det tidsödande och egentligen endast för topografiska kartor behöfliga backstrecksystemet undvikes, för 1,046 qvadratmil i södra och mellersta Sverige, å 1,200 kronor 1,255,200 »
och för 320 qvadratmil i det norra, å 600 kronor 192,000 »
Summa 1,447,200 kronor;

— då för närvarande utgående anslaget, förhöjdt med tillkommande andre landtmätarelöner och tillfälliga inkomster, cirka 70,000 kronor
Transport 70,000 kronor

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

Transport 70,000 kronor

samt hvad som ej synes erfordras för geologiska undersökningar	18,000 »
och hvad som efter beräkning af 30,000 kronor årligen under 15 år, ej erfordras för Norrbottens ekonomiska kartverk eller årligen	12,000 »
Summa 100,000 kronor	

eller för 15 år 1,500,000 kronor,
 synes vara tillräckligt för att utföra ifrågavarande ekonomiska kart-
 verk under samma tid, men årliga anslaget förhöjdt med 50 procent
 eller 50,000 kronor, på 10 års tid;

då den af Chefen för Finansdepartementet till flera millioner
 beräknade kostnaden för revideringen eller kartornas hållande i tids-
 enligt skick, skulle efter beräkning att revideringen sker hvar 15:de
 år, att hvarje reviderande, enligt komiterades antagande, hinner 10
 kvadratmil årligen, att han därför ersättes med 3,000 kronor, och
 att den vidd, som behöfver revideras uppgår till 2,000 kvadratmil,
 nedgå till 600,000 kronor för hvarje 15:de år och således till blott
 40,000 kronor per år;

då numera, och sedan det egentliga skiftesverket blifvit full-
 bordadt samt skälig ersättning kan påräknas för ekonomiska kart-
 verksarbeten, intet hinder möter att erhålla erforderlig hjälp från de
 inom landet öfverallt spridda medlemmar af den till hundradetal upp-
 gående landtmätericorpsen för att få arbetet utfördt inom 15 eller 10 år;

då det, af hvad ofvan blifvit anfördt, synes kunna antagas att
 kostnaden för ekonomiska kartverkets ändamålsenliga fullbordan
 skulle, om det utföres under civil styrelse af landtmätare och kartog-
 grafer och utan förening med det militära topografiska kartverket,
 kunna nedgå från cirka 5¹/₂ millioner, hvartill det, enligt nuvarande
 eller föreslagna arbetssätt, skulle uppgå, till högst 2¹/₂ millioner, efter
 hvad det utgjorde då det stod under civil styrelse, och, enligt min
 åsigt, om allt ställes som sig bör, till 1¹/₂ million kronor. att ar-
 betet kan blifva afslutadt på 15 eller 10 år utan särdeles förhöjda
 anslag och att staten undgår att med cirka 30,000 kronor årligen
 ställa på indragningsstat utan motsvarande nytta de vid ekonomiska
 kartverket nu anställda kartografer och biträden, som ej behöfvast
 vid det topografiska arbetet;

och då slutligen rätt och billighet fordra, att den lönlösa land-
 mätericorpsen, som genom skiftesverkets utförande, verksamt bidragit
 till landets utveckling, och som, utan ersättning af staten, skaffat
 densamma de i general- och provinslandtmäterikontoren befintliga
 i värde till minst fem millioner kronor uppgående kartor och hand-
 lingar, men som nu står med minskad sysselsättning och utan hopp
 att efter brutna krafter få ens den nödvändigaste pension, måtte
 företrädesvis och framför den i allo mera lyckligt lottade militära
 corpsen, få utföra ifrågavarande civila kartarbete och derigenom
 äfven i någon mån njuta frukterna af sina mödor och kartsamlingar;

så vågar jag ock anse att det ekonomiska kartverket ej bör, mera än det kostsammare, men i ekonomiskt hänseende mindre erforderliga geologiska kartverket, upphöra eller undanskjutas, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, till en aflägsnare framtid samt att det bör få utföras af de kartografer, som ej erfordras för topografiska arbetet, äfvensom af lämpliga medlemmar inom landtmäteri-corpsen.

Utgående således från de åsigter, att det ekonomiska kartverket näst triangelnätet lägger grunden för och bör helst föregå öfriga kartverk, att hvarje kartverk kan bäst och billigast utföras af med det samma mest förtrogna personer, att det af Riksdagen äskade nödiga sambandet emellan kartverken vinnes säkrast genom den föreslagna kartekommissionen, samt att, såsom komiterade yttrat, »få utgifter torde vara mera värdiga ett folk, än de som bidraga till kännedom om det land, der det leifver och verkar», dristar jag afgifva, rörande ordnandet af rikets allmänna kartverk, följande

Förslag:

1:o. *Sjökartverket* fortsättes såsom hittills med sin särskilda chef och personal;

2:o. *Geologiska undersökningen* fortsättes jemväl såsom hittills med särskild chef och personal och så att kartor utgifvas, men endast i skalan 1:200,000 och i mån af topografiska kartverkets framgång, hvarföre anslaget småningom minskas från 83,000 till åtminstone 65,000 kronor;

3:o. *Norrbottnens ekonomiskt-topografiska kartverk* fortsättes äfven såsom hittills med sin särskilda chef och personal i och för upprättandet och utgifning af kartor i skalan 1:100,000 för kustlandet och 1:200,000 för Pajale och lappmarkerne, dock så att för afvittring ifrågakommande trakter, endast i mån af afvittringens fullbordan behandlas, och att derföre och då afvittringen uppgifvits blifva färdig 1893, personalen och anslaget småningom minskas;

4:o. *Topografiska kartverket* fortsättes (utan förening med det ekonomiska kartverket) med sin särskilda chef och personal, dels för upprättandet af det geodetiska nätet och verkställandet af höjdmätningar, dels med kartläggning i skalan 1:50,000 och kartutgifning i bladform i skalan 1:100,000 för södra och mellersta Sverige samt i 1:200,000 för norra, utom för Norrbottens län, hvarom särskildt är stadgadt, dels ock med upprättandet och utgifning af länskartor med beskrifningar. För att geodetiska nätet må kunna fullbordas inom senast 15 år, bör anslaget från 1881 höjas från 60,000 kronor till hvad det förut varit eller 90,000 kronor;

5:o. *Ekonomiska kartverket* fortsättes utan förening med det topografiska i skalan 1:20,000 för icke blott södra och mellersta Sverige utan äfven mera odlade trakter i det norra samt på sådant sätt, att topografiska afdelningens geodetiska kartnät lägges till grund och dess höjdsiffror insättas, att hvarje jordegares tilldelta innehaf i åker, äng och utmark blifver redovisadt å karta och i beskrifning och att hela arbetet må, om möjligt med nuvarande anslag, förhöjdt med hvad som synes obeffligt för geologiska undersökningen och Norr-

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

bottens ekonomiska topografiska kartverk, varda fullbordadt inom senast 15 år;

6:o. Dessa ekonomiska kartor med beskrifningar *upprättas* särskildt för hvarje kommun och förvaras, hvad conceptet beträffar, i länslandtmäterikontoren och hvad ett ritadt exemplar med beskrifning för hvarje kommuns område angår, inom kommunen, som, derest så önskas, må draga försorg om kartans vidare mångfaldigande genom fotolitografi eller på annat sätt; *revideras* senast hvar 15 år och anlitas, i den mån sådant med fördel kan ega rum, der stomkartor och specialkartor i 1:20,000 fordras för Sjökart-, Geologiska- och Topografiska kartverken, samt för jordbruksstatistiken, vid beskattningsförrättningar, vattenlednings- och industriella företag, äfvensom af enskilda personer, komitéer och styrelser m. m.; samt *upprättas* och *revideras* länsvis af civila personer, nemligen lämplige personer inom landtmätericorpsen och af kartografer i den mån desse blifva lediga från påbörjade stomkartearbeten för topografiska kartverket; och

7:o. För nödigt samband emellan kartverken samt åstadkommande af erforderliga utredningar och afgifvande af förslag rörande kartverkens bearbetning samt därför erforderliga anslag, tillsättes en kommission, bestående af Cheferne för Generalstaben, Generalstabens topografiska afdelning, Sjökarteverket, geologiska undersökningen, Landtmäteriet och för Ekonomiska kartverket, samt tvenne för viss tid af Kongl. Maj:t helst från hvardera Kammaren utsedde civila personer.

Vägende jag hoppas, om detta mitt förslag, åtminstone i hufvudsak, vinner kommissionens och statsmakternas bifall, att det erforderliga sambandet emellan kartverken skall vara funnet, att hvarje verk skall ändamålsenligt och icke inom alltför långt aflägsen tid blifva till landets bätnad utfördt, och att kostnaderna för samtliga kartverken skola kunna nedgå från cirka 20 millioner kronor, hvar till de med nuvarande förfaringssätt antagligen uppgå, till åtminstone 15 millioner.

Grefve Sparre: Den förste talaren här på bänken framför mig återförde i Kammarens minne, huru frågan om förändradt ordnande af rikets ekonomiska kartverk redan länge varit föremål för behandling inom Riksdagen. Han återförde i minnet år 1868, då han var motionär i frågan; hvad som sedan inom Riksdagen sig tilldragit; att frågan sedan varit behandlad af två komitéer; att alla myndigheter blifvit hörda, och att följaktligen frågan vore fullt utredd. Man skulle af detta möjligtvis kunna antaga, att en fullkomlig öfverensstämmelse varit rådande, så väl dessa komitéer emellan, som mellan ledamöterna i dessa komitéer, och att embetsverkens utlåtanden gått i samma riktning. Så är dock ingalunda förhållandet. Den första kartverkskomitén år 1870 framlade såsom sitt förslag, att det ekonomiska kartverket fortfarande skulle bearbetas men ställas under styrelse af Chefen för topografiska corpsen. Om jag öfvergår till den sist sammansatta komitén, bestående af sju, för mångsidig fackkunskap kände, personer, möter mig från denna komité icke mindre än tre olika meningsfraktioner. Tre, utgörande komiténs flertal, önskade begge kartverkens sammanslagning till ett ekonomiskt-topo-

grafiskt kartverk. Två önskade, att endast det topografiska kartverket skulle fortsättas, och arbetet med det ekonomiska kartverket upphöra. En önskade, att den topografiska kartläggningen och höjdmätningen skulle fortsättas under generalstabens topografiska afdelning, men att det ekonomiska kartverket skulle derifrån utbrytas och bilda en särskild corps. Jag finner således inom komitéerna ingalunda öfverensstämmelse i åsigt, och går jag sedan till de myndigheter, som blifvit hörda, finner jag, att icke heller der är större öfverensstämmelse. Jag finner t. ex. af den förtjenstfulla utredning, som återfinnes i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, att bland de myndigheter, som blifvit hörda, tillstyrker Chefen i Landtmäteristyrelsen bifall till komiténs förslag om landkartverket. Samma yttrande afgafs af Landbruksakademiens förvaltningskomité och af Chefen för Statistiska centralbyrån. Öfver allt, hvart jag ser, finner jag olika meningar uttalade; och jag hemställer därför, om man icke har fullt befogadt skäl att antaga, att frågan ännu icke bland fackmän är ansedd mogen för lösning; och är den det icke bland fackmännen sjelfve, hemställer jag, huruvida det icke är för tidigt för Riksdagen att nu lösa frågan? Men antager man den förste talarens förslag, så löser man icke frågan utan uppskjuter den till framtiden. Men jag hemställer: om ett hvilostånd skall ega rum, skall då anslaget till ekonomiska kartverket i allt fall utgå? Är det då icke skäl att fullfölja undersökningarna och tillsätta en kartekommission, så att man måtte få någon säker grund att för framtiden bygga sina beslut på? Jag tror detta vara fallet, och jag vågar påstå, att ett kartverk, om hvilket i den angifna, af Kongl. Maj:t gjorda utredning, Departementschefen uttalar sig: »att de anmärkingar, hvilka emot den af komiterade angifna planen för kartverkets framtida bearbetande blifvit framställda, äfvensom hvad i öfrigt i afseende på samma plan erinrats, syntes, ehuru värda all uppmärksamhet, likväl icke i allmänhet vara af beskaffenhet, att leda till förkastande af denna plan, enligt hvilken, sedan nödiga modifikation deruti vidtagits, landet onekligen skulle erhålla sitt behof af offentliga kartverk bättre än genom något af de öfriga förslagen tillgodosedt.» Jag hemställer, om det vid sådant förhållande icke är värdt att uppskjuta frågan i ändamål att få en ytterligare utredning. Anmärkingar äro gjorda mot detta förslag, dels i afseende på stamkartornas sammansättning, dels i afseende på den arbetsprodukt, som skulle vinnas. Beräkningen af detta förslag stöder sig på det antagandet, att en fältmätare årligen skulle medhinna 0,7 kvadratmil. En reservant inom komitén förnekar möjligheten häraf och uppgifver siffran 0,55 såsom den högsta möjliga. Kongl. Maj:t har antagit den sist nämnda siffran och tror, att kostnaden bör beräknas till 8 millioner kronor, fördelad på 36 år, och antager att den möjligen skulle kunna stiga till 10 millioner. En annan sakkunnig person beräknar dock kostnaden till så högt belopp som 12 millioner. Jag finner af dessa siffror en så ytterlig divergens i uppgifterna, att jag anser, att det enda möjliga sättet att pröva dessa siffror är att genom praktiska försök söka utröna hvad som är rätt och sant

*Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)*

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

härutinnan. Det sades vidare, att en sådan undersökning icke är mycket värd: man mäter några år i god terräng och det resultat som deraf vinnes kan ej blifva gällande för det hela. Jag har deremot för min del så stort förtroende till dem, som skola leda sådana undersökningar, att jag tror att de komma att göra det på sådant sätt, att man verkligen får ett tillförlitligt svar på frågan. Jag ber också att få lägga Kammaren synnerligen på sinnet och fästa uppmärksamheten derpå, att här föreligger en fråga, hvars verkningar komma att fortgå under många år, att hvad det ekonomiska kartverket framför allt behöfver är en lugn och stilla utveckling, fri från de ständiga vexlingar i afseende på arbetsplan, styrelse m. m., som bedräffligt utmärkt det under hela den tid, det fortgått, samt att, om det beslut Riksdagen nu fattar i frågan icke grundar sig på den bästa möjliga utredning, som kan vinnas, en reaktion helt säkert snart kommer att inträda och i följd deraf förslag till ändringar framkomma. Bättre då att utreda frågan så långt man kan och sedan hoppas, att, om man byggt på den bästa möjliga grund, kartverket skall lugnt kunna fortgå mot sitt mål, ty för kartverket finnes ingenting sämre, likasom icke heller något är dyrare för staten, än dessa ständiga vexlingar och omkastningar. Jag anhåller derfore att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag.

Herr Thyselius: Ibland de åligganden, hvilka hvilade på den, som till innevarande Riksdag hade att uppgöra förslag till hvad Kongl. Maj:t i afseende på sjetta hufvudtiteln hade att framställa, var äfven att söka besvara den frågan: hvad skall göras med det ekonomiska kartverket? Vi känna alla — och de hafva äfven i dag blifvit omförmälda — de tillfälliga anledningar, hvilka gifvo upphof till detta kartverk. Det ålades nemligen unge landtmätare att, för vinnande af befordran till kommissionslandmätarebefattning, upprätta karta öfver en viss socken. Det var temligen klart och det är af alla vederbörande vitsordadt, att hvad man på den vägen kunde vinna var af ringa värde. Emellertid var hägen rigtad åt detta mål. Anslag beviljades sedermera för ändamålets vinnande till en början till ringa belopp, men sedermera allt högre och högre. Vid riksdagarne uttalade sig dock nästan hvarje år en tvekan om hvad nytta det ekonomiska kartverket medförde. Jag kände följaktligen såsom en pligt år 1876, det första året som jag hade att till behandling upptaga denna fråga, att söka vinna en utredning om de sannolika kostnaderna för det ekonomiska kartverkets fullbordande, hvad södra och mellersta delarne af riket beträffade och om den tid, som för arbetets utförande erfordrades. Det blef då beräknadt, att detta kartverk skulle kosta mellan 4 och 5 millioner och att för dess utförande fordrades en tid af 56 år. Sedan denna upplysning var vunnen, följde i ordningen att söka svar på den frågan: hvad är det man egentligen vinner genom så beskaffade och så sent erhållna upplysningar, och står resultatet i ett rätt förhållande till kostnaden? Det framgick då, att det egentligen var tre ändamål, som skulle vinnas genom det ekonomiska kartverket. För det första skulle erhållas en utredning af landets areal. Att vänta derpå ett halft sekel var något för långt,

och det visade sig, att man på en annan väg kunde inom en ganska kort tid få kännedom derom och denna kännedom är nu, oberoende af den ekonomiska kartläggningen, vunnen. Vidare sadet det, att detta kartverk vore i statistiskt hänseende af stort värde. Derom föreligger i departementschefens anförande en utredning, hvaraf framgår, att hvad jordbruksstatistiken behöfver veta, det är hvilka sädeslag, som utsås i landet, hvad som deraf skördas o. s. v. Derom lemna det ekonomiska kartverket dock ingen upplysning. Det lemna icke heller någon upplysning om, huru beskaffad åkerjorden i landet är, och det har erkänts af dem, hvilkas ord väga tungt i afseende på statistiken, att detta kartverk är af ringa nytta i sådant hänseende. Det tredje ändamålet skulle vara, att det ekonomiska kartverket vore till mycken ledning i afseende på jordens beskattning. Jag har deremot föreställt mig, att på den svenska jorden icke hädanefter komma att läggas några grundskatter. Hela rigtningen går ju ut derpå, att på ett eller annat sätt få de grundskatter, som af ålder finnas, afskaffade, och då i allt fall ett halft sekel skulle erfordras, innan man kunde genom det ekonomiska kartverket få upplysningar rörande arealen af den odlade jorden i rikets södra och mellersta delar, tror jag icke, att jag misstog mig, då jag föreställde mig, att svenska folket icke vill så länge vänta, innan denna beskattningsfråga blir afgjord. Beträffande åter kartverkets gagn för bestämmandet af den allmänna bevilling, som må af fastigheter utgå, så utgår denna bevilling med ett jemförelsevis ringa belopp, hvarförutom möter, hvad som icke kan bestridas, dels att jordens kultur hastigt förändras i landet, hvarföre det af sakkunnige personer har blifvit önskad att hvart tionde år den ekonomiska kartan skulle revideras, dels ock att det på dessa kartor icke står någon bestämning om åkerjordens större eller mindre bördighet och icke heller angifver kartan alltid de särskilda hemmannens och knappast någonsin hemmansdelarnes areal. Det kan således svårigen förnekas, att gagnet af det ekonomiska kartverket är ringa, och jag har i dag fått för mig förevisade handlingar, upprättade på föranstaltande af hushållningssällskapet inom ett län, öfver hvilket ekonomiska kartor äro upprättade, hvaraf äfven ådagaläggas, att dessa kartor hafva befunnits i det uppgifna hänseendet vara nästan utan allt gagn, hvarföre hushållningssällskapet gått i författning att på annat sätt erhålla och för en ringa kostnad äfven förskaffat sig vida bättre upplysningar, än som genom det ekonomiska kartverket skulle kunna erhållas. Frågan, som här framställer sig till afgörande, är väl i främsta rummet om nyttan och behöfligheten af det ekonomiska kartverket och huruvida de kostnader, som derpå användas, återgåldats af de vunna fördelarne. Denna fråga har jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet sökt efter förmåga utreda, på det att Riksdagen måtte derom bilda sitt omdöme och fatta ett beslut. Såsom ledamot af denna Kammare svarar jag på denna fråga ett obetingadt och af innerligaste öfvertygelse förestafvadt *nej!* det har icke detta värde. Denna fråga, den utan allt tvifvel främsta och viktigaste och vid hvars besvarande på det sätt, som jag ser saken, kartverkets framtida öde skulle vara afgjordt, har Utskottet och de, hvilka här fört dess talan, alldeles förbigått och i stället inlåtit sig i yttrande huru arbetet borde lämp-

*Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)*

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

ligast blifva fortsatt. Utskottet tänker sig, att det bör ega rum i öfverensstämmelse med den anvisning, som det mindretal bland komiterade, hvars mening är i betänkandet uttryckt, har lemnat. I afseende på detta förslag har jag tillåtit mig fälla det yttrande, att kostnaden utan allt tvifvel blir vida större än hvad komitén antagit. Jag stöder detta yttrande på meddelanden, som jag fått af män, hvilka hafva största erfarenheten beträffande kartarbetet och till följd deraf bäst äro i tillfälle att i detta fall gifva en ledning för omdömet.

Om nu så blefve, att, enligt komitébetänkandet, arbetet utföres af militärpersoner, så kan det väl icke nekas, att dessa kunna verkställa detsamma för något lägre dagspenning, än hvad som med landtmätare och enskilda personer kan betingas. Men dervid förekommer, att det är en bisysselsättning, som dessa militärpersoner erhålla. De komma icke att många år dermed fortfara och, efter hvad mig är försäkradt, kunna de under det första året föga göra gagn, andra året kunna de måhända uträtta hälften af hvad en erfaren person kunde göra, under tredje året skulle de kunna uträtta ännu något mera och först fjerde året vore de fullt inöfvade; men då skulle kanske tiden vara inne för dem att lemna arbetet och gifva plats åt några andra. Det blir en ambulerande verksamhet, hvilken kommer att kosta lika mycket som om arbetet verkställes på förutvarande sätt af på fast fot anställda personer.

I afseende på resekostnaderna har man sagt, att stora besparingar skulle ske derigenom, att samma person sysselsatte sig med de olika detaljer, som höra till ett kartarbete. Men först och främst fordras det många år, innan en sådan mångsidighet kan vinnas. Vidare har man glömt, att om *en* person samtidigt skall utföra dessa göromål, så hinner han att öfverfara en så mycket mindre jordrymd. Deraf blir följd, att resorna måste förnyas och det blir då visserligen icke tre personer för att utföra särskilda slag af arbetet, men det blir så många flera resor för en hvar; och dessutom är det tydligt, att större skicklighet förvärfvas, om man får egna sig åt en viss afdelning af arbetet. Af dessa och flera anledningar lider det icke tvifvel, att kostnaden för arbetet, utfördt enligt komiterades förslag, blefve, såsom Herr Nordenfelt redan anmärkt, vida större, än hvad som är beräknadt.

Men först och främst bör, i enlighet med hvad jag förut tagit mig friheten fästa uppmärksamheten på, ses till, om målet, som man vill vinna, är af den beskaffenhet, att dessa uppoffringar böra göras. Jag förvänar mig visst icke öfver, att Stats-Utskottets och Kammarens ledamöter kunna finna någon tvekan att afgöra denna fråga, ty den är af stor vikt och ingripande beskaffenhet, och många utmärkte och sakkunnige män hafva derom uttalat skiljaktiga meningar. Hvad mig angår, har det varit en pligt att söka göra mig med ärendet noga hemmastadd och för mig finnes icke någon tvekan i detta hänseende. För stadgande af mitt omdöme i frågan behöfvas icke nya undersökningar, hvilka skulle, jag är derom öfvertygad, leda till att man, sedan ganska stora kostnader blifvit under någon tid förspilda, återkommer till hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

En särskild högst betänklig omständighet är också, att, om det

arbetssätt, för hvilket Stats-Utskottet yttrat sig, skulle blifva antaget, så måste de topografiska arbeten, som Generalstaben utfört, göras om. Det är dock allmänt erkändt, att den plan, som ligger till grund för dessa arbeten, är fullt lämplig och någon anmärkning har deremot icke ens gjorts, men denna plan skulle då icke fullföljas. Man har talat om angelägenheten af att vidhålla den plan, som en gång blifvit bestämd, men detta förslag vore just motsatsen dertill.

Att åter, på sätt en talare ifrågasatt, fortsätta det ekonomiska kartverket i en mindre skala och under en annan styrelse än den nuvarande, tror jag icke heller kunna vara lämpligt. Det värde, som det ekonomiska kartverket har, får det genom den utförlighet och den noggrannhet, som derät egnas. Det har blifvit anfördt såsom ett skäl för att ledningen af arbetet skulle åter anförtros Landtmäteristyrelsen, att, så länge denna styrelse ledde arbetet, kostnaderna voro mindre, än hvad de sedermera blifvit. Det är sant, att kostnaderna hafva förökats, men orsaken dertill har varit, att arbetet blifvit bättre och med mera fullständighet utfördt och icke visat sig vara behäftadt med sådana svåra fel, som det i början hade, och hvarom jag tror, att någon ledamot från Upsala län, der detta arbete börjades, skall kunna, om han så finner för godt, lemna upplysning. För min del är jag öfvertygad, att det lämpligaste vore att, om än ej Kongl. Maj:ts proposition antages, bifalla det förslag, som Herr Nordenfelt framställt.

Herr Törneblad: Då jag på afdelningen i Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, åligger mig den hårda nödvändigheten att försöka att bjuda ytterligare skäl för den framställning Utskottet gjort — en nödvändighet så mycket hårdare, som det gäller att försöka vederlägga hvad sakkunnige personer i ämnet yttrat, och jag icke kan tillägga mig någon annan sakkunskap än den som tvanget att behandla frågan förmått mig att söka erhålla. Lyckligtvis innehåller dock, såsom redan blifvit anmärkt, den vid Kongl. Maj:ts proposition fogade framställning till statsrådsprotokollet så fullständiga och väl bearbetade materialier, att äfven för den med ämnet mindre förtrogne svårigheten icke blir allt för stor att söka skäl för eller emot de olika åsigtorna i frågan.

Jag ber först och främst att få anmärka att, så vidt jag förstår, är det af Herr Nordenfelt gjorda yrkande icke öfverensstämmande med Kongl. Maj:ts proposition, emedan i nämnda yrkande icke någonting är sagdt om det ekonomiska kartverkets upphörande, hvilket dock var det hufvudsakliga af Kongl. Maj:ts framställning i ämnet. Herr Nordenfelt har påyrkat anslaget beviljande utan något vidare tillägg och detta utgör en skilnad, som det blir svårt att bortresonnera. Utgående från denna punkt eller nödvändigheten af anslaget fortsättande tills vidare, hvilket så väl af Kongl. Maj:t som den förste talaren blifvit erkändt, befinner jag mig lyckligtvis på så fast grund, att på densamma Stats-Utskottets förslag med full trygghet kunnat byggas. Då nemligen kostnaderna skola i alla fall utgå och det ekonomiska kartverket icke kan genast upphöra, så är det väl något temligen billigt, att man begär, att undersökningar, särskildt beräknade för ändamålet och af rent praktisk art, skola verkställas

*Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)*

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

innan, jag vill icke säga det ekonomiska kartverkets upphörande bestämmas, utan innan man bryter stafven öfver det af komiterade framställda förslag angående ett nytt och ändamålsenligare kartverk, hvilket i många hänseenden skulle skilja sig från de nuvarande ekonomiska kartorna genom tillägg af höjdsiffror och dylikt och hvilket skulle kunna blifva lämpligt att tjena till stamkarta för blifvande kartverk inom riket, såsom ock af sakkunnige personer blifvit framhållet. Deremot vill jag icke på något sätt säga, att det varit min eller Utskottets mening att obetingadt förorda det så kallade landkarteverket. Det tror jag är något, som man fäfängt skulle söka i Utskottets betänkande. Utskottet har endast velat framhålla vigten af att, då skiljaktiga meningar hafva framkommit och då i synnerhet kostnadsberäkningarna vållat det mesta bryderiet, ännu någon tid lemnas, innan slutligt afgörande i frågan sker, allra helst som, på sätt jag redan nämnt, kostnaderna i allt fall under den närmaste tiden icke skulle minskas och utdragandet på tiden af kartverkets fullbordan också hafva föga att betyda, när det gäller afslutandet eller fullbordandet af ett verk, som, huru det än må gestalta sig, dock ännu fordrar en rätt lång framtid. Det är således från synpunkten af att gifva dessa skiljaktiga meningar, hvilka uttalats mellan de sakkunnige, tillfälle att ytterligare och på ett rent praktiskt område pröfva hvarandras halt, som Utskottet afvikit från Kongl. Maj:ts proposition, mera dock i formen än till saken, i det att något bestämmande omdöme om det ekonomiska kartverkets framtid icke blifvit fäldt. Jag är också nog lycklig att kunna, till stöd för vigten af att icke så hastigt afgöra denna fråga och kasta undan förslaget om landkarteverket, åberopa hvad i statsverkspropositionen finnes så väl sagdt på 33 sidan i den till propositionen hörande bilagan N:o 5 a:

»Om så väl med hänseende till det, såsom mig synes, mindre ändamålsenliga att, för ett samtidigt bearbetande af flera kostsamma kartverk, anvisa anslag, hvilka, ihopräknade, uppgå till betydande summor, men ändock, såsom splittrade, icke förmå bringa någotdera af dem till snar fullbordan, som ock när i betraktande tages att det allmänna ekonomiska kartverket, sådan dess organisation nu är, eller sådan den blifvit till förändring ifrågasatt, icke skulle blifva till det gagn, som med dess inrättande varit afsedt, det sistnämnda icke kommer att nu allt framgent fortsättas, så är dock att med temlig säkerhet förutse, att när framdeles den odlade jorden ytterligare vunnit i omfång och anspråken på noggrannhet och fullständighet i kartografiskt hänseende än mera vuxit, skall förslaget ånyo upptagas och då troligen efter en större plan samt med fullständigare hjälpmedel och, såsom det är att hoppas, med större tillgångar komma till utförande.»

Det är ett ganska otvetydigt erkännande, att med det nu föreslagna topografiska kartverket vårt lands behof af kartor för framtiden icke är fyllt. Och utgående från detta erkännande har Utskottet icke kunnat komma till annat resultat än att, så vidt på Utskottet ankommer, lemna ytterligare råd, innan frågan bringas till sitt slut, på det att den stora fördel, som, enligt hvad nyss cite-

rade yttrande innehåller, skulle komma landet till godo, redan nu genom sammanslagning af de båda verken. måtte kunna åstadkommas, i händelse nemligen de anställda försöken icke visa att sådant skulle föranleda allt för stora kostnader.

Hvad kostnaderna för tillfället beträffar, tror jag mig hafva visat, att de blifva i själfva verket af ingen betydighet, men de bereda möjlighet att i en framtid vinna något, som man anser kunna vara önskvärdt, men om hvars möjlighet att realisera man nu icke är fullt ense.

Jag ber att få tillägga, att, om också möjligen inom Utskottet en eller annan funnit, att det ekonomiska kartverket i sin nuvarande form icke är fullt tillfredsställande, såsom också Utskottet yttrat, så föreligger dock från komitén en absolut pluralitet för det ekonomiska kartverkets fortsättande på något sätt, i det att icke blott pluraliteten, bestående af tre personer, förordat landkartverket, utan två af komiténs ledamöter hafva förordat en omedelbar fortsättning af kartarbetena i närmaste anslutning till de nuvarande förhållandena, ehuru på annat sätt.

På grund af hvad jag nu anfört och med afseende å nödvändigheten att icke gå för hastigt till väga, då kostnaderna i själfva verket äro högst obetydliga, vågar jag anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Nyström: Det är allenast två här framställda anmärkningar, som jag ber att få besvara. Den förste talaren nämnde, att den använda skalan 1:20,000 icke vore tillräckligt stor. Jag har här användt mig en karta, upprättad öfver en vidd af en kvadratmil, och denna karta, som är upprättad i skalan 1:40,000, redogör likväl tydligt för hvarje jordinnehafvares egendom. Likaledes har jag här en karta öfver Ryds socken, i skalan 1:20,000, hvilken karta, med tillhörande beskrifning, tydligt redogör för förhållandena. Jag tror således icke, att det kan vara något tvifvel underkastadt, att kartorna i sistnämnda skala, med få undantag, uppfylla det med dem afsedda behof, särdeles då beskrifning åtföljer denna karta och i beskrifningen kan redovisas för hvarje minsta bråkdel af ett hemman.

Jag instämmer med stort nöje i hvad Herr Thyselius yttrat, att kartarbetet icke kan med någon verklig fördel eller med någon mindre kostnad utföras af officerare eller underofficerare, emedan de under första året behöfde undervisas och att det således blefve läropenningar man finge betala, om man hänskötte kartarbetet till militärpersoner.

Äfvenledes vill jag instämma i hvad Herr Törneblad yttrat, att det vore väl brådskadt att med ens afklippa ett arbete, som man hållit på med i 30 år och att ställa på indragningsstat en hel corps af 15 kartografer och 7 qvinliga biträden — något som Riksdagen icke gerna kan gå in på. Jag instämmer också med honom i det yrkande han gjorde. Jag anser, att det bör tillsättas en sådan kommission, som Utskottet i sin motivering omnämnt, och således har jag all anledning att biträda Utskottets förslag.

Rikets
ekonomiska
kartverk.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten oförändrad och dels densammas antagande med uteslutande af följande mening: »under anhållan att praktiska försök i ofvan antydda hänseenden må varda anställda och kostnaderna derfor bestridas af de till kartverken anvisade medel.»

Propositioner på dessa yrkanden blefvo sedermera gjorda samt med många ja och nej i blandning besvarade; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten änyo framstälts samt med många så väl ja som nej besvarats, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Nordenfelt begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 1:sta punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10¹₂, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten med den lydelse Herr Nordenfelt föreslagit.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—56.
Nej—32.

2:dra punkten.

Bifölls.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, enligt den emellan Herrar Talmän träffade öfverenskommelse, omröstningar jemlikt 65 § Riksdagsordningen komme att i morgon anställas öfver alla af båda Kamrarne godkända voteringspropositioner.

Föredrogs änyo och bifölls Konstitutions-Utskottets den 5 och 6 Maj bordlagda Utlåtande N:o 12, i anledning af väckta motioner om ändring af 6 § Regeringsformen.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 5 och 6 Maj bordlagda Utlåtande N:o 13, i anledning af Herr Westins motion om införande af ett ständigt Utskott i stället för de nuvarande tillfälliga.

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.*

Herr von Möller: Då jag är den ende af Kammarens ledamöter i Utskottet, som reserverat mig mot förevarande betänkande, anhåller jag att få uttala min åsigt i frågan. I den Kongl. proposition, som den 5 Januari 1863 afgafs angående förändring af vår nationalrepresentation, yttras: »En annan förändring är att i ansende till olämpligheten af ett ovillkorligt stadgande om uppdrag åt samma personer att utreda alla de olikartade frågor, som nu tillhöra Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets handläggning, detta Utskott icke finnes upptaget bland Riksdagens ständiga Utskott; hvaremot det öfverlemnats åt Kamrarna att för utredningen af dylika frågor tillsätta tillfälliga utskott, till det antal, som finnes vara af nöden.» Femton år hafva förflutit, sedan denna förändring vidtogs och nu vill man återgå till det gamla Ekonomi-Utskottet och slopa de tillfälliga Utskotten. I betänkandet säges, att de tillfälliga Utskotten icke velat slå rot i våra förhållanden. Det är ett egendomligt uttryck. Blicka vi omkring oss, så finna vi i andra länder, exempelvis Norge, Danmark och Frankrike, att de olika Thingen eller Kamrarne hafva alla sina tillfälliga Utskott. Utskottet säger, att »en af de hufvudsakligaste fördelar, man med tillfälliga Utskott hoppades vinna, torde hafva varit möjligheten att för utredning af hvarje särskild fråga kunna påräkna speciellt sakkunniga personers medverkan.»

Man har således icke funnit sådana personer, då man nu anser att de tillfälliga Utskotten böra borttagas. Man tror sig finna dem i och med detsamma man konstituerar ett enda ständigt Utskott. Då man nu, såsom i år, haft 2 tillfälliga Utskott med 5 ledamöter i hvartdera, så skulle man i stället komma att invälja 12 ledamöter i ett ständigt Utskott. Det är en högst egendomlig uppfattning, att man hos tolftalet skulle finna hvad man hos tiotalet saknar. Är det de tillfälliga Utskottens sammansättning, som vållat, att man dermed icke vunnit det resultat man afsett? Nej, jag tror att det är beskaffenheten af motionerna, som gjort att utlåtandena icke blifvit sådana, att Kamrarne varit belättna dermed. Under denna riksdag hafva vi emellertid haft åtskilliga frågor, som behandlats af tillfälliga Utskott och som här väckt mycken diskussion och ledt till resultat. De hafva behandlats med kännedom om förhållandena och jag tror icke, att man kan säga, att något af dessa Utskott icke egt sakkunskap. Men antaget, att så varit förhållandet i någon fråga, så är det Kammarens fel, som icke följt föreskriften i grundlagen att välja ett Utskott för hvarje frågas behandling, ty Kammaren kan tillsätta icke blott två tillfälliga Utskott, utan huru många som helst. Felet ligger äfven deri att man hänskjuter frågor till ett tillfälligt Utskott utan att taga hänsyn till dess sammansättning och utan att ega kännedom om hvilka personer der äro ledamöter. Nu vill man hänvisa alla de otaliga motioner, som väckas mindre i den ena än i den andra Kammaren, till ett Utskott bestående af 24 personer, som, liksom Stats-Utskottet, skulle dela sig på afdelningar. Vi veta huru det går till i Stats-Utskottet.

Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)

Sedan en fråga behandlats på en af afdelningarne, kommer den till Utskottets plenum och då händer ganska ofta att den ena Kammarrens ledamöter stå gent emot den andras. Har saken då blifvit bättre behandlad än om den först förevarit i den ena Kammaren och sedan i den andra? Jag vill ännu påminna om en sak. Här föreföll under denna riksdag diskussion rörande en fråga, som denna Kammares tillfälliga Utskott afstyrkt, men som antagits af Andra Kammararen. När frågan här förekom, egde man tillgång till Andra Kammarrens protokoll öfver den der förda diskussionen. Då var det många talare, som framhöllo de yttranden, som fälts i Andra Kammararen, och angåfvo de skäl, som der anförts; och frågan fick derigenom en sådan utredning, att Utskottets betänkande blef underkändt och Andra Kammarrens beslut biträdde. Jag tror, att man borde ordna saken så, att man gjorde ett större antal Utskott och icke kastade på ett fatal sådana bördor, som hitintills skett, ty jag vet, att åtminstone ordförandena i dessa Utskott ofta haft alltför stora mödor sig pålagda. I andra länder har man icke heller det tunga maskineri som hos oss och hvilket är en imitation af våra gamla Utskott. Der *refereras* frågor, när de äro af mindre beskaffenhet, och då behövas icke dessa tryckta betänkanden, hvilka icke alltid läsas. När man nu ser en så grundlig utredning som den, hvilken ett af Andra Kammarrens tillfälliga Utskott nyligen lemnat i ett betänkande på 73 sidor, så vittnar åtminstone detta betänkande, att Utskottet med inresse och grundlighet behandlat frågan.

För öfrigt kan jag icke neka, att jag kanske är för konservativ, men jag tycker icke, att man bör göra denna grundlagsändring blott därför att ett hagskott uppstått hos en ledamot af Andra Kammararen att framkomma med ett ändringsförslag. Förslaget har nemligen föranledts deraf, att under en diskussion i Konstitutions-Utskottet, huruvida en motion borde hänvisas till Lag-Utskottet eller tillfälligt Utskott, yttrades, att det vore beqvämt att hafva ett sådant Utskott och att det skulle bespara Konstitutions-Utskottet åtskilligt att göra. Detta framkallade motionen, och nu vill man med anledning deraf ändra 5 och 6 §§ i grundlagen. Detta kan jag icke gilla. En talare på stockholmsbänken yttrade en gång vid behandlingen af ett af Konstitutions-Utskottets betänkanden, att, innan man gör en stor förändring, bör man först tillse, om ingenting kan göras för att afhjelpa de befinliga bristerna och bringa saken till klarhet; och visar sig detta vara omöjligt, då först må man stryka bort de grundlagsparagrafer saken rör. Denna uppfattning är också min och på grund deraf anhåller jag om afslag å Utskottets betänkande.

Herr Carlson: För min del kan jag icke kalla det framkomna förslaget ett hagskott och jag tror, att det är mera än mycket att yttra derom, huruvida icke det förslag, som är framställt af Konstitutions-Utskottet är mera konservativt än den mening, som vill förkasta Utskottets förslag. Den sena timmen förbjuder mig att ingå i ett närmare besvarande af den nästföregående talarens anförande angående andra länders representationer. Endast det skulle jag vilja säga, att bland de viktigaste frågor för dessa representationer är just

frågan om sjelfva formen för de förberedande arbetenas anordning. Hos oss har denna form utvecklats sig på ett alldeles egendomligt sätt. I äldsta tider hade hvarje stånd sitt Utskott. Dessa konfererade sedan dels med hvarandra dels med de andra stånden in pleno, till dess att genom sakernas inneboende makt dessa särskilda Utskott sammansmälte till gemensamma Utskott för de olika grenarne af ärenden. Riksdagen hade under behandling. Denna form har, genom erfarenheten pröfvad, erkänts vara så ändamålsenlig, att den till största delen ingått i den nya Riksdagsordningen. Nu är fråga om att göra samma form genomgående i denna vår Riksdagsordning.

Den föregående talaren har uppläst de motiv, som åtföljde det år 1863 framställda förslaget att lösgöra de ifrågavarande ärendena från ständigt Utskotts behandling. För min del tror jag, att den uppfattning, som låg till grund för detta förslag, var den, att, då man från de fyra stånden gick öfver till två fristående Kamrar, var sjelfva utskottsarbetet något, som behöfde genom erfarenheten prövas, huruvida det kunde alldeles kvarstå i sin gamla form; och därför öppnades fältet för en olika erfarenhet. Det var således två olika system, som följdes. Vårt gamla system blef bibehållet för de fem ständiga Utskotten, men ett nytt system infördes i afseende å de ärenden, som tillhörde det gamla Ekonomi-Utskottets behandling. Det är detta system, som följes, der två fristående Kamrar finnas, men med det egendomligt utmärkande kännetecknet hos oss, att dessa två Kamrar ega samma beslutande rätt och hafva gemensamma voteringar äfvensom att de hafva samtidig föredragning, hvilket allt icke finnes i andra länder.

Nu får jag bekänna att, så vidt min uppfattning kunnat sträcka sig af ärendenas behandling i den nya Riksdagen, har den vunna erfarenheten talat för att göra den gamla inrättningen genomgående äfven i afseende på de frågor, som icke äro föremål för Riksdagens beslutanderätt. Just därför nu, att det varit i de flesta fall förut bestående, anser jag förslaget vara mera konservativt. Grunden dertill låter säga sig med några få ord. Den stora fördel, man hemtat af den gemensamma öfverläggningen i de gemensamma Utskotten, ligger deri, att den olika erfarenhet, som inom de särskilda Kamrarne finnes, likasom den närmare kännedomen om stämningen inom Kamrarne har gjort sig gällande icke blott vid sjelfva Kamrarnes beslut, utan äfven vid den förberedande bearbetning, den utredning af hvarje ärende, som föregår i Utskottet. Genom den sålunda uppkomna sammanjemkningen af åsigt har vunnits en fast stödjepunkt för de båda Kamrarnes öfverläggning och blifvande beslut, som i hög grad underlättar deras arbete.

Nu har den föregående talaren sagt, att när man läser anförandena inom Medkammaren i en viss sak, blir det så upplysande. För min del tror jag dock, att det är bättre, om man, under det ärendet är under förberedande behandling, då det just skall sätta sig i sin form, får höra de skäl, som göra sig gällande inom Medkammaren, eller med ett ord att detta Utskotts arbete tillsammans är bättre än det *samtal*, som *Kamrarne* föra med hvarandra genom att skicka de färdiga besluten en och annan gång från den ena Kamraren till

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

den andra och tillbaka. Denna fördel är så bepröfvad i afseende å alla andra ärenden, att den bör också kunna vara gällande vid dessa. De största och mest genomgripande förändringar hafva i själfva verket utgått från det gamla Ekonomi-Utskottet; och dessa ärenden förtjena fullt ut en lika beskaffad behandling som de öfriga.

Med skäl kan det ock sägas vara mindre riktigt att göra den olika beslutanderätt, som Riksdagen eger med afseende på särskilda slags frågor, till en måttstock för dessa frågors behandling i Utskott.

Jag tror slutligen också, att äfven de ständiga Utskotten skulle i sin mån hafva fördel af en så beskaffad förändring, icke blott derföre, att tvister ofta förekomma, om ärenden skola till dem hänvisas eller icke, utan äfven derföre, att dessa Utskott, hvilka äro tillräckligt sysselsatta med stora, utarbetade förslag, nu komma att få att göra med äfven framkastade nya uppslag, hvilka ännu äro blotta antydningar, och derigenom komma att störas i det arbete, som egentligen skulle åligger dem. Ser man nu på erfarenheten och jemför den gamla Riksdagsordningen med den nya, synes det mig, att ganska ofta från det gamla Ekonomi-Utskottet — visserligen mången gång utsatt för anmärkningar — kommit förslag, som, sedermera pröfvade inom de beslutande myndigheterna, efter hand antagit gestalten af ganska gagnrika förändringar.

Inom den nya Riksdagen åter har detta förslag mera än en gång framträdt och kan sägas vara rätt länge förberedt. Hos motionärerna har visat sig en stor benägenhet att få sina förslag hänvisade till ett ständigt Utskott hellre än till ett tillfälligt, och detta tyckes mig visa, att man tillägger den formen för frågans behandling företräde. Det har ytterligare visat sig, att, när det väcktes motioner i samma ämne inom de olika Kamrarna, så väl motionärerna, som de båda tillfälliga Utskotten önskade att samråda med hvarandra, hvilket också har egt rum ehuru icke officiellt, emedan det förbjöds af lagen, utan enskildt, derföre att man kände ett behof af att få veta, hvilka krafter som rörde sig inom Medkammaren, och på det sättet komma till enstämmighet i åsigter. Nu tror jag icke, att detta kan hjälpas genom en förändring i sättet för motionernas affattande, emedan detta vore den svåraste förändring af alla. Icke heller kan det gerna hjälpas genom en annan sammansättning af de tillfälliga Utskotten, emedan denna sammansättning är underkastad ett så starkt inflytande af huru de ständiga Utskotten tillsätts, hvilket alltid sker förut. Svårigen kan man heller få en uttömmande sakkunskap inom dessa Utskott, så som man tänkt sig. Detta var den väsentligaste invändningen. Men jag bör få nämna först, att det finnes andra Utskott, med afseende å hvilka man kan göra samma invändning; jag betviflar, att Stats-Utskottet har ett större antal af sins emellan mindre sammanhängande föremål för mensklig kunskap än nu ifrågavarande Utskott skulle få. Om man bildar ett ständigt Utskott och förstärker ledamöternas antal, så att Utskottet kan arbeta på tre afdelningar, så kommer man i afseende på sakkunskapen till samma resultat som när nu en Kammare tillsätter två eller tre tillfälliga Utskott, men med den stora skillnad, att de båda Kamrarnes

ledamöter i förra fallet få samråda med hvarandra och att derigenom åt ärendena kan gifvas en fullständigare behandling.

På alla dessa skäl kan jag icke annat än för min del tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

Herr Jöns Pehrsson: Det är en företeelse vid detta betänkande, som jag icke sett förut, nemligen att en af denna Kammares ledamöter i Utskottet reserverat sig mot hvad de öfrige beslutat, och för min del är jag nog lycklig att i detta fall vara ense med reservanten. Jag vill icke tro, att man precis här gör någon nyttig eller nödvändig grundlagsförändring och för min del kan jag icke förstå, hvilka ärenden detta Ekonomi-Utskott skulle få att behandla. Jag har icke den erfarenhet af det gamla Ekonomi-Utskottet som den föregående talaren, men jag tror icke, att man under innevarande riksdag haft något skäl att beklaga sig öfver, att icke de ärenden, som af de särskilda Kamrarnes tillfälliga Utskott behandlats, fått en nöjaktig utredning och att icke Kamrarne i de flesta fall tillmötesgått hvarandra i besluten. Och hvad man särskildt bör taga i betraktande här är att, såsom vi veta, dessa tillfälliga Utskott icke belasta Riksdagen med några kostnader för särskildt kansli, hvilket åter skulle blifva händelsen med det nya Utskottet; och detta är en sak som bör beaktas. När man för öfrigt icke är benägen att göra några andra förändringar i grundlagen, är jag så konservativ och yrkar afslag å betänkandet.

Herr Hallenborg: Jag är särdeles tacksam mot talaren på gefleborgsbänken, som på ett så talangfullt sätt försvarat Utskottets framställning och hvarigenom Kammaren varit i tillfälle att från det hållet få höra en redogörelse för frågan, vida bättre än jag kunnat åstadkomma. Jag behöfver derföre endast yttra några ord. Hvad reservantens anförande beträffar, vill jag upplysa honom om, att detta förslag icke är ett hugskott, utan att denna fråga varit många gånger på tal och att det var flere ledamöter inom Utskottet, som ville att Utskottet skulle begagna sig af sin rätt att komma fram med ett eget förslag i ämnet, men att resultatet blef att en ledamot i Andra Kammaren väckte en motion i ämnet. I anledning af den anmärkning, som gjordes af den siste talaren, att han icke kunde förstå med hvilka ärenden de tillfälliga Utskotten, hvilka trots deras utbyte emot detta nya Utskott ändå kvarstode i grundlagen, skulle sysselsätta sig, vill jag upplysa, att den benämning *enskildt* Utskott, som förut fans, blifvit utbytt mot *tillfälligt* Utskott, och att således de nya tillfälliga Utskotten komme att få samma åligganden som nu tillkomma Kamrarnes enskilda Utskott.

Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid utan yrkar endast, att Kammaren måtte godkänna Utskottets förslag att blifva hvilande till grundlagsenlig behandling.

Friherre De Geer: Äfven jag måste för min del bekänna, att försöket att i den nuvarande Riksdagsordningen införa så beskaffade Utskott, som i de flesta andra länders representationer begagnas,

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

nemligen Utskott som bestå ensamt af ledamöter från den Kammare, som tillsatt Utskottet, icke till fullo motsvarat de förväntningar, som jag för min del fäst vid denna inrättning. Orsakerna dertill kunna vara mångahanda och hafva till en del redan blifvit af föregående talare framställda. Den förnämsta orsaken tror jag ligger deri, att hos oss väckes ett vida större antal motioner, än jag tror förhållandet är inom de flesta andra representationer, och att Kamrarne af undseende för motionärerne icke i allmänhet begagnat sig af den rätt, som Riksdagsordningen medgifver dem att utan remiss till tillfälligt Utskott låta frågan förfalla. Till följd häraf skulle, om, såsom med inrättningen varit afsedt, ett tillfälligt Utskott af sakkunnige personer blifvit tillsatt för hvarje särskild fråga, antalet af de tillfälliga Utskotten hafva blifvit ofantligt stort. I stället hafva nu Kamrarne inskränkt antalet af sina tillfälliga Utskott — här i Kammarne till 2 eller 3 — och följden deraf har blifvit, att nästan lika många olikartade ämnen hafva tillfallit dessa tillfälliga Utskott, som i forna tider skickades till Ekonomi-Utskottet, som till följd af sina ledamöters talrikhet kunde arbeta på flere afdelningar.

Ett annat skäl mot de tillfälliga Utskotten tror jag är att söka deri, att det alltid är svårt att för frågornas beredning och behandling följa två olika system, så att vissa frågor hänvisas till ständigt och andra till tillfälligt Utskott. Det vill synas, som om allmänna meningens arbetade till enhet i detta fall, och då jag icke tror, att det kan sättas i fråga, att de ständiga Utskotten helt och hållet skulle upphöra, blir det en naturlig tanke att man i stället sätter i fråga, att de tillfälliga Utskotten böra försvinna och en återgång ske till den enhet i detta fall, som i gamla Riksdagsordningen var stadgad. För min del kan jag gerna understödja ett återupptagande af Ekonomi-Utskottet, men jag har dock någon tvekan om detta bör ske alldeles på det sätt, som Konstitutions-Utskottet föreslagit. Redan i afseende på införande i Regeringsformen af Ekonomi-Utskottet, har Utskottet endast upptagit en negativ bestämmelse, då det säges, att Riksdagen skall tillsätta ett Ekonomi-Utskott *öfver* upptaga sådana frågor, som icke tillhöra annat ständigt, ej heller tillfälligt Utskotts handläggning.» Jag tror, att det hade varit bättre att positivt bestämma, att detta Utskott skulle upptaga frågor, som röra rikets allmänna hushållning eller grunderna för allmänna inrättningar, och deremot lemna den supplerande bestämmelsen, att detta Utskott skulle upptaga de frågor, som icke tillhöra annat Utskott, till Riksdagsordningen. Äfven i formelt afseende förefaller det mig besynnerligt att i Regeringsformen, der icke finnes taladt någonstades om ständiga eller tillfälliga Utskott, sätta in en §, som, jemte det den säger hvilka Utskott Riksdagen skall tillsätta, gifver en bestämmelse, att Ekonomi-Utskottet skall upptaga sådana frågor, som icke tillhöra annat ständigt eller tillfälligt Utskotts handläggning, då den, som läser endast Regeringsformen, icke kan hafva kunskap om att det finnes andra Utskott än dem som der äro nämnda.

I afseende på den föreslagna ändringen i Riksdagsordningen skulle jag för min del ansett lämpligare om, i stället för att taga bort 3 mom. i 37 §, på sätt Utskottet föreslagit, detta mom. fått

qvarstå med en lydelse, som mera närmade sig stadgandet i gamla Riksdagsordningen, och att sålunda föreskrifvits att, derest i någondera Kammaren fråga väcktes, som icke tillhör något af de ständiga Utskottens behandling, men är af beskaffenhet, att Utskotts yttrande deröfver erfordras, sådan fråga skulle hänvisas antingen till Ekonomi-Utskottet eller till något af de öfriga förut tillsatta Utskotten. Man skulle derigenom kunna vinna det ändamål, som nu åtminstone i denna Kammare ansetts icke kunna uppnås, att nemligen de frågor, der det icke är afsedt att Riksdagen skall för sin del fatta något beslut, men som likväl hafva sammanhang med de ständiga Utskottens verksamhet, såsom t. ex. hemställningar i lag- eller grundlagsfrågor eller till och med anslagsfrågor, skulle kunna hänvisas till det ständiga Utskott, som har att handlägga likartade ärenden och der mest sakkunskap i dessa frågor kan finnas. I händelse ett sådant stadgande här intoges, skulle naturligtvis uteslutas hvad Utskottet i 43 § föreslagit såsom ovilkorligt stadgande: »så ock förra inom Riksdagen väckta frågor, hvilka icke äro af beskaffenhet att tillhöra annat ständigt, ej heller tillfälligt Utskotts handläggning.» Då ett yrkande om återremiss för närvarande måhända är detsamma som ett afslag, och jag för min del icke vill med min röst bidraga till en sådan utgång af frågan, har jag för närvarande icke något yrkande att framställa och har gjort dessa anmärkningar endast för den händelse, att, om Utskottets förslag icke blir hvilande, men frågan vid en annan riksdag kommer att åter upptagas, äfven dessa anmärkningar måtte kunna tagas i betraktande.

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

Herr vice Talmannen: Då jag i Konstitutions-Utskottet lifligt intresserat mig för föreliggande fråga och sökt medverka till återupptagande af det gamla Ekonomi-Utskottet, har det varit för mig särdeles tillfredsställande att höra den tanke, som ligger i detta Utskottets förslag: understödjas af så i konstitutionella frågor framstående män som dem, hvilka här yttrat sig till fördel för detsamma. Jag skulle också icke hafva yttrat något i denna fråga, då det kunde vara öfverflödigt från sjelfva principens synpunkt, om icke några detalj-anmärkningar blifvit af den siste talaren framställda, i afseende å hvilka jag endast ber att få förklara Konstitutions-Utskottets ställning. Den första anmärkningen afsåg Utskottets förslag beträffande 53 § Regeringsformen, i fråga hvarom talaren ansåg, att det skulle varit lämpligt, att man inskränkt sig till den positiva delen af bestämmelsen angående Ekonomi-Utskottet, hvarigenom man visserligen undvikit det mindre egentliga att der tala om ständiga och tillfälliga Utskott, hvarom först förekomna bestämmelser i Riksdagsordningen. Anledningen, hvarför Utskottet icke valde den vägen, var den, att Utskottet ansåg lämpligast att ställa denna bestämmelse i Riksdagsordningen och i Regeringsformen i sådant sammanhang, att Regeringsformen skulle upptaga de allmännaste och således icke af Riksdagsordningen suppleras, utan att hvad Riksdagsordningen innehölle skulle i sitt hela omfång äfven finnas i Regeringsformen. Hvad åter bestämmelsen i Riksdagsordningen beträffar, så gifver uppställningen af den nuvarande Riksdagsordningen, i någon olikhet mot den äldre

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

Riksdagsordningen, vid handen, att 37 § afser att uttömma hela området af de frågor, som skulle hänföras till de ständiga Utskotten, då i denna § är särskildt taladt om de särskilda Utskott, hvilka skulle kunna tillsättas för att upptaga frågor, som höra till ständigt Utskotts behandling, ett förhållande, som icke egde rum i äldre Riksdagsordningen. Under sådant förhållande föreföll det Utskottet tveksamt, om det skulle vara rätt att icke äfvenledes genom bestämmelsen om Ekonomi-Utskottet fullt uttömma hela området utan öfverlemna en del frågor till en senare bestämmelse, hvilket skulle hafva skett, om ett särskildt moment eller en särskild § på sätt blifvit ifrågasatt gjordes, som innebölle, att frågor, hvilka icke, enligt 37 § Riksdagsordningen, höra till något af de der angifna ständiga Utskotten, skulle hänvisas till Ekonomi-Utskottet eller annat Utskott, som af Riksdagen tillsattes. Detta har jag endast velat anföra för att förklara anledningen till Utskottets förslag, sådant det föreligger; och då äfven den siste talaren för sin del icke hade något annat yrkande att framställa för närvarande än om bifall till Utskottets förslag, ser jag deri ökad anledning att äfven framställa enahanda yrkande.

Herr von Möller: Då talaren på stockholmsbänken, hvilken år 1863 var Chef för Kabinettet och Kongl. Maj:ts Regering, som framlade den nya Riksdagsordningen, förklarar, att stadgande om tillfälliga Utskott egentligen influtit i Grundlagen för att anställa ett slags försök, och då han tillika förklarar, att han anser försöket icke hafva varit lyckadt, så skall jag icke med ett enda ord söka försvara det misslyckade försöket; men då samme man, som grundligare och bättre än någon af oss känner Grundlagen, framhållit det felaktiga i uppställningen af Utskottets förslag, och då han sagt sig icke vilja yrka återremiss på grund deraf, att Riksdagen är så långt framskriden, gifver mig detta ökad anledning att yrka afslag. Jag tror, att det är bättre att afslå förslaget och låta frågan gå tillbaka till Konstitutions-Utskottet, der såväl ordföranden som en ledamot, hvilken här yttrat sig, intressera sig dertför. Jag är öfvertygad, att frågan återupptages ett annat år, och då kan förslaget få en bättre form. På grund häraf yrkar jag afslag.

Herr Lagerstråle: Jag anhåller att få yrka återremiss af betänkandet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Konstitutions-Utskottets förevarande Utlåtande, dels återremiss deraf och dels afslag derå, framställdes propositioner på dessa yrkanden samt besvarades med blandade ja och nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till Utlåtandet ånyo blifvit gjord samt med ja och nej i blandning besvarad, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf och efter det Kammaren, uppå Herr Talmannens framställning, såsom kontraposition vid vo-

teringen autagit återremiss af Utlåtandet, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Införande
af ett
Ekonomi-
Utskott.
(Forts.)*

Den, som bifaller Konststitutions-Utskottets Utlåtande N:o 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas Utlåtandet.

Omröstning företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—20.

Nej—53.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.